

Kalevalaisten Naisten Liiton kulttuurilehti

4/2020

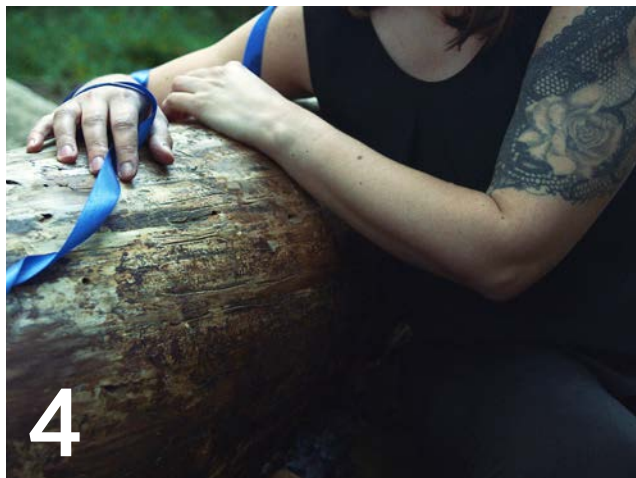
PIRTÄ

Irtonumero 8,75 €

Sabrina & Saarten tyttäret ja vahvan Ainon tarina

Kulnasatz – lentävä poro

Aito ja autenttinen
– siis millainen?

4

❖ Ajankohtaista

- 15 Piparkakkujuttuja / *Sirkka-Liisa Mettomäki*
- 35 Metsän henki – veden voima / *Laura Seesmeri*
- 36 Pirta 60 vuotta 2021! / *Ildikó Lehtinen*

❖ Artikkelit

- 4 Kansanperinnettä kokonaisvaltaisesti / *Amanda Kauranne*
- 8 Aito ja autenttinen – siis millainen? / *Viliina Silvonen ja Oona Simolin*
- 12 Kulnasatz – lentävä poro / *Eero Perunka*
- 20 Väinö Linna muistelee vihdoinkin / *Panu Rajala*
- 26 Nykytrendit heijastelevat suosuhteen muutosta / *Kirsi Laurén*

❖ Kolumni

- 11 Ihana pimeys / *Anni Kytömäki*
- 23 Kahden kulttuurin keskellä / *Heidi Cheng*

❖ Palstat

- 3 Pääkirjoitus / *Sirkka-Liisa Mettomäki*
- 16 Hetki runolle / *Silja Kejonen*
- 17 Päin perinnettä / Mistä tuntee joulun? / *Elina Koskelainen*
- 18 Kielestä kiinni / Jättiläisten maasta Kalevalan kankahille / *Kaisa Häkkinen*
- 21 Mennään metsään / Vinkkejä metsäretkille ja hyvinolon ylläpitoon / *Mirja Metsäkellijä Nylander*
- 24 Minä ja luonto / ”Vuodenajat saavat elämän tasot läsnäoleviksi” / *Satu Laatikainen*
- 32 Korujen kertomaa / Korumyyjä muistelee / *Ville Jokela*
- 34 Puheenjohtajalta / *Ildikó Lehtinen*
- 38 Yhdistysuutiset

30 Arviot

8

12

35

TOIMITUS

Päätoimittaja

Sirkka-Liisa Mettomäki,
puh. 040 580 4964,
sirkka-liisa.mettomaki@finlit.fi

Toimitussihteeri

Petra Nikkinen, puh. 040 521 7772,
nikkinenpetra@gmail.com

Pirran toimitusneuvosto

Kati Lampela, Merja Leppälähti,
Karoliina Randelin, Tuula Rikala,
Laura Seesmeri

Graafinen suunnittelu

PPD Studio / Minna Asuja
Painopaikka Painotalo Plus Digital Oy

Pirran tilausmaksu 35 euroa / vsk.

Nordea Helsingin Yrityspankki
FI90 2142 1800 0097 33Pirta 1/2021 ilmestyy 11.2.2021.
Aineiston tulee olla toimituksessa
23.12.2020 mennessä.

Osoitteenmuutokset oman yhdistyksen kautta.

KALEVALAISTEN
NAISTEN LIITTONeljäs linja 24, 00530 Helsinki
www.kalevalaistennaistenliitto.fi**Puheenjohtaja** Dosentti Ildikó Lehtinen,
ildikolehtinen@gmail.com**Toiminnanjohtaja** Sirpa Huttunen,
puh. 050 520 1314
sirpa.huttunen@kalevalaistennaistenliitto.fi**Toimistos sihteeri** Leena Asp-Rinne,
puh. 050 412 2021
leena.asp-rintne@kalevalaistennaistenliitto.fi

#kalevalaisetnaiset

www.kultti.net

Gary Wormell, SIKS

Mikä lopulta on tarpeellista?

LUIN JUTTUA koronan vaikutuksista talouteen. Jutun lopussa oli lukijoiden kommentteja siitä, mitä yhteiskunnassa pitäisi tukea ja mitä ei. Joku kirjoitti, että oopperaa ei tarvitse tukea, koska se ei ole ihmisille tarpeellista. Ärsyynyin. Sitten aloin miettiä, mikä lopulta on ihmisille tarpeellista, ehkä jopa välttämätöntä.

Luin joku vuosi sitten Yuval Noah Hararin kirjan *Sapiens: Ihmisen lyhyt historia*. Siinä käydään läpi ihmisen historia, aina ensimmäisistä maankamaralla kulkeneista ihmisistä nykypäivään asti. Yksi kirjan lopputulema on, että ihmislajin säilymiseksi olisi riittänyt, että olisimme pysyneet metsästäjä-keräilijöinä.

On helppo listata asioita, jotka eivät ole ihmisille tarpeellisia, saati välttämättömiä. Ja kaikkein helpointa on listata asioita, jotka eivät ole tarpeellisia *minulle*. Itselläni on myös sellainen kokemus, että usein erilaiset kulttuuriin liittyvät asiat ovat sellaisia, joita kovina aikoina ehdotetaan lopetettavaksi. Ooppera ei täytäkään tyhjää vatsaa, voisi tiivistää.

Kulttuurityöläisenä olen ehdottomasti eri mieltä kirjallisuuden, tanssin, kuvataiteen, elokuvan, musiikin jne. tarpeettomuudesta. Höpö, höpö, tekee mieleni sanoa, nyt ei kommentoija ole ajatellut nenäänsä pidemmälle.

Riittääkö meille se, että pysymme hengissä? Vai olisiko ihmisen tarkoitus hengissä pysymisen lisäksi pyrkiä hyvään

elämään? Hyvän elämän käsite merkitsee tietenkin eri ihmisille eri asioita. Uskallan väittää, että tavoiteltaessa hyvää elämää taiteella ja ihmisten moninaisilla kulttuuri-rienoilla on paljonkin merkitystä. On paljon tietoa siitä, miten kriisiaikoina esimerkiksi kirjastojen lainausluvut ja elokuvien kävijämäärät nousevat. Ne parantavat elämänlaatua ja tuovat siihen iloa. Elias Lönnrotin lapsuudesta kerrotaan juttua, että kun äiti sanoi, että ruokaa ei nyt ole, niin Elias vastasi: ”No, minä luen sitten.”

Koronavuosi 2020 on ollut meille kaikille sukupolvikokemus hyvässä ja pahassa. Meistä moni on kohdannut suuriakin haasteita ja jopa elämää muuttaneita katastrofeja. Toisaalta olemme varmasti oppineetkin kaikenlaista, ainakin sen, että mikään ei ole niin varmaa kuin epävarma. Jotta kaikki sujuisi niin hyvin kuin on mahdollista, pidetään tulevana vuonnakin huolta toisistamme.

Kiitos kuluneesta vuodesta, joulurauhaa ja kaikkea hyvää ensi vuoteen!

Sirkka-Liisa Mettomäki
päätoimittaja

Jk. Suomeen alettiin tuoda riisiä 1800-luvulla, ja aluksi se oli hyvin kallista. Ensin rikkaat kaupunkilaiset söivät jouluna riisipuuroa, ja lopulta tapa levisi kaiken kansan keskuuteen.

Kansanperinnettä kokonaisvaltaisesti

Laulukollektiivi Sabrina ja Saarten tyttäret käsittelee Kantelettaren tekstejä uudella tavalla yhdistellen draamallisiin kokonaisuuksiin kehollista ilmaisua, tanssia ja teatteria. Musiikkia uuteen Aion tarinaan syntyy kollektiivisesti säveltäen.

Teksti **Amanda Kauranne**

-Kalevalainen teksti on uskottoman rikasta ja kaunista. Se on luonnostaan rytmikästä ja se suorastaan kutsuu säveltämään. Runojen aiheet ovat koskettavia ja samaistuttavia. On ollut hienoa huomata, miten samat runot toimivat perinteisissä melodioissa ja yhtä lailla tuoreempaan sävelkieleen puettuina, kertoo kuoronjohtaja, säveltäjä, laulaja Sabrina Ljungberg.

Hän on valmistunut Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen osastolta, johtaa Savolaisen osakunnan laulajia, Filianna - Lahden naislaulajia sekä omaa laulukollektiiviään Sabrina ja Saarten tyttäret, joka esittää runolaulumittaista kansanperinnettä modernilla otteella.

Sattumaa vai johdatusta?

Tuskinpa arvasi Sabrina Ljungbergin äiti, miten merkittävä hetki oli, kun hän antoi teini-ikäiselle tyttärelleen Kantelettaren käteen kirjahyllystä pölyttymästä. Kun Ljungbergillä oli parikymppisenä elämäs-

sään hankalampi jakso, päätyi hän lukemaan sen runoja ja ällistyi.

– Vuosisatoja vanhat runot puhuivat suoraan elämästäni ja tuntemuksistani! Ehkä elämälle ominaista on tietty sattumanvaraisuus ja että löydämme itsemme uudesta jännittävästä tilanteesta, joka johtaa seuraavaan.

Siitä alkoi syntyä Kanteletar-aiheisia lauluja pöytälaatikkoon niin paljon, että vuonna 2015 hän kutsui laulavia ystäviään ja tuttaviaan projektikuoron. Näin syntyi Sabrina ja Saarten tyttäret.

– Tarkoitus oli treenata puoli vuotta, vetää pari keikkaa ja lopettaa. Mutta keikkojen jälkeen totesimme, että yhdessä laulaminen olikin niin hauskaa, ettemme malttaneet lopettaa. Osa jäi pois, mutta viime vuosien ajan meillä on ollut sitoutunut, samana pysynyt porukka, josta on hioutunut oma yhtyeensä. Lukioikäisenä haaveilin omasta kuorosta ja siitä, että voisin elättää itseni musiikilla. Kun ammatti näin aikuisena on arkipäiväistynyt ja siitä on tullut itsestäänselvyys, oli hauska huomata, että toteutankin nyt lukioikäistä

haavettani. Täytyy siis olla tarkkana, mitä haaveilee, hän nauraa.

Kokonainen kollektiivi

Yhtyeen kattavilla nettisivuilla voi tutustua sen syntytarinaan, projekteihin ja myös 23-päiseen laulajajoukkoon. Kaikesta välittyy lämmin yhteenkuuluvuuden henki. Ehkä se liittyy myös laulukollektiivin kokonaisvaltaiseen ilmaisuun. Sabrina ja Saarten tyttäret ei ole perinteinen kuoro, jota johdetaan edestä, vaan tekemiseen liittyy kehollinen ilmaisu, improvisaatio, teatteri ja tanssi. Ljungberg itse myös laulaa joukon mukana.

– Joku on joskus luonnehtinut, että kyseessä on enemmänkin kokonaan uusi taiteenmuoto, jota ei voi laittaa valmiiseen laatikkoon. Se oli ihanasti ja imartelevasti sanottu ja kuvaa ehkä parhaiten teke-mistämme.

– Kaikki on kokonaisvaltaista. Esitämme laulut aina ulkoa. Koreografioiden ja kehorytmien lisäksi jokainen esitys muodostaa draamallisen kaaren, jossa

Kuva Jesse Pasanen

Saarten tytärten musiikki yhdistää modernin vivahteen perinteiseen kansanmusiikkiin.

”Jokainen esityksemme muodostaa draamallisen kaaren.”

tärkeässä osassa on omakohtaisuus ja laulujen vahva tulkinta. Kokonaisvaltaisuus auttaa myös muistamaan esityksen kulun paremmin ja kehollisuus tukee laulamista.

Yhdessä syntyy syvälistä musiikkia

Yksi ominaispiirre on yhteisöllinen säveltäminen, jota laulukollektiivi on päässyt testaamaan.

– Olen kokenut tarvetta rikkoa säveltäjyyteen liittyvää myyttiä, että vain joku todella armoitettu henkilö olisi sopiva säveltämään uutta musiikkia. Oikeastaan ajattelenkin, että säveltäjäksi voi kasvaa ja jokaisella voi hyvässä ohjauksessa olla sanottavaa myös säveltäjänä. Onhan se toisinaan haastavaa ja säveltäminen aiheuttaa vahvoja tunnereaktioita, mutta turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä se on myös todella antoisaa. Se tekee meille hyvää myös porukkana ja laajentaa

musiikillista kieltämme ja tulkintakykyä, kun kappaleet ovat lähtöisin meistä eikä ulkopuolelta.

Kollektiivisen säveltämisen prosessi kutkuttaa Ljungbergiä enemmänkin ja jotain samankaltaista on mahdollisesti luvassa myös hänen muiden kuorojensa kanssa. Ilmiö on uusi kuoromaailmassa, mutta musiikin perusopetuksen puolella yhteisöllinen säveltäminen ja musiikillinen keksiminen ovat olleet jo jonkin aikaa suoranaisten trendi.

– Kiinnostavaa on nähdä, alkavatko toisetkin kuorot toteuttaa tätä myös!

Ljungberg kokee suomalaisen kuoromusiikin olevan arvostettua maailmalla. Myös Saarten tytärten estetiikka rakentuu sen vahvalle osaamiselle ja luo siihen oman kerroksensa.

– Joka sukupolvella on oma sanottavansa ja estetiikkansa. Me edustamme seuraavaa sukupolvea ja onkin ollut ilo

nähdä nuorista naisista koostuvia yhtyeitä, jotka ovat lähteneet tekemään vahvasti omaa juttuaan.

Saarten tytärten musiikissa on perinteisen estetiikan sijasta kuultavissa modernimpaa otetta ja pop-musiikin vivahteita.

– Toki myös kansanmusiikki siellä taustalla virtaa. Kun olemme lähtökohtaisesti sitoutuneet näihin kalevalaisiin teksteihin, on siellä aina kuultavissa myös kaikuja perinteestä.

Uuden ajan haasteet

Nuorten naisten elämää käsittelee myös yhtyeen uusi kollektiivisen säveltämisen teos *Ainon tarina*.

– Olen lukenut ja luetuttanut Saarten tyttäriillä *Ainon* hahmoa käsittelevää kirjallisuutta ja tieteellisiä artikkeleita kansanperinteestä ja kansanrunoudesta. On ollut tärkeää taustoittaa tarinaa, että ymmärrämme, mistä runot todella kertovat: millaiseen aikaan ne ovat syntyneet, milloin niitä on kerätty, millainen rooli naisella on

Kuva Antti Vuori

Kuva Jesse Pesanen

tuolloin ollut ja mikä on ollut perheen merkitys. Edelleen minua liikuttaa esimerkiksi ajatus siitä, että häissä nuori nainen jättää perheensä ja oman kotinsa lopullisesti ja siirtyy uuteen taloon miniäksi. Se on toisaalta lapsesta asti toivottu tapahtuma, mutta silti hän luopuu kaikesta itselleen tutusta – mahdollisesti pysyvästi. Tämä on jotain, mitä emme tämän ajan kasvatteina ehkä voi enää syvällisesti hahmottaa.

Koronapandemian takia Ainin tarinan ensi-ilta siirtyy tammikuusta syksyille 2021.

– Toivon, että silloin saamme jo huolettomien mielin nauttia laulamisesta ja konserteista. Korona on lyönyt tähän vuoteen oman leimansa. Olemme hyödyntäneet uusia teknologioita muun muassa harjoittelemalla *Armottoman osa* -musiikkivideon koreografioita videoyhteyden välityksellä. Tapasimme vasta kuvauspäivänä ensi kertaa monen kuukauden tauon jälkeen. On ollut ihanaa, ettei ole tarvinnut antaa kokonaan periksi ja laittaa kuoroa

”Kuka tahansa meistä voisi olla Aino.”

tauolle, vaan olemme mukautuneet ja etsineet uusia väyliä laulaa ja tehdä musiikkia yhdessä.

Yksi uusista harjoituskäytännöistä on ollut ”tuuletustauot”.

– Olemme lähteneet laululeirillä treenien lomassa metsään. Niihin sessioihin ovat voineet halutessaan osallistua nekin, jotka eivät ole uskaltaneet sisätreeneihin. Metsä tarjoaa raikasta puhdasta ilmaa ja ympäristön ajatusten vaeltavaa.

Luonto on Ljungbergille muutenkin merkittävä luovuuden lähde. Hän muutti Helsingin keskustasta Länsi-Vantaalle katutaiteilija-puolisonsa kanssa ja nyt pianokin on asetettu niin, että sitä soittaessa voi tarkkailla ikkunasta avautuvaa kuusimetsää.

Ikiaikainen Aino

– Tarina on monelle suomalaiselle jossain määrin tuttu, mutta koemme, että se ja Ainin hahmo ovat niin hienoja, että ne ansaitsevat tulla tulkituksi monin tavoin ja uusin kerroksin. Perinteinen kuva Ainosta on viaton, hauras ja haavoittuvainen. Me olemme halunneet kaivaa Ainosta esiin voimakkaampia ja rouheampia puolia. Ai-

non valinta olla hyväksymättä ympäröivän yhteisön päätöstä mennä Väinämöisen vaimoksi on ollut omassa ajassa rohkea ja merkittävä valinta. Ainon itsenäisyyttä ja kaikuja tulevasta 2000-luvun naiskäsityksestä metoo-kampanjoihin on kuultavissa siinä, kun Aino uskaltaa panna vastaan, kertoo Ljungberg projektista.

Ainon tarinaan ja runon aiheuttamiin tunteuksiin tutustuessaan yhteisö on käyttänyt monitaiteisia menetelmiä muun muassa maalaten kuvia henkilöistä ja kirjoittamalla Ainon äidin päiväkirjaa yrittäen päästä hahmoihin syvällisesti kiinni.

– Tarinan teemat toistuvat myös tänä päivänä, eroa ei juuri ole. Tuntuu tärkeältä, että näitä asioita voidaan käsitellä vuosisatoja vanhojen runojen kautta: itsenäisen naisen rooli, yhteiskunnan asettamat paineet, seksuaalinen väkivalta ja ylipäättensä se, että nainen joutuu edelleen 2000-luvulla kamppailemaan omassa roolissaan. Yksi ajatuksemme on, että kuka tahansa meistä voisi olla Aino. Vaikkemme olisi kokeneet samanlaista kohtaloa, on tarina silti ajankohtainen ja henkilökohtainen.

Esitys siirtyy ensi syksyille, mutta uusia ajatuksiakin jo on. Kollektiivinen säveltäminen kutkuttaa edelleen, mutta välillä pitää myös vetää henkeä.

– Monen vuoden pakerrus on kuorolle ja koko yhteisölle melkoinen voimainpon-

Saarten tyttäret näyttää, millaista tämän päivän kalevalainen naisuus voi olla.

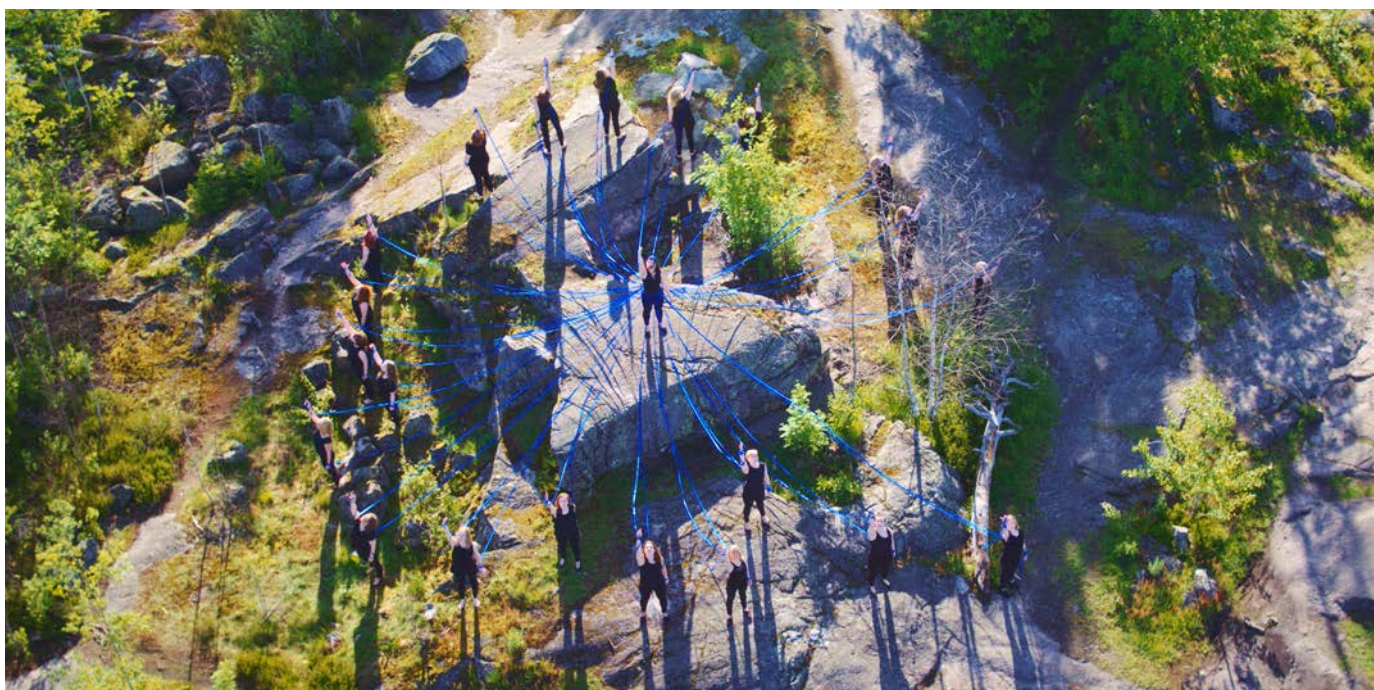
nistus ja tuntuu hyvältä, että voi välillä levätäkin.

– Kappaleet heijastelevat aina sitä, mitä elämänvaiheita käymme itse läpi. Oman avioeron jälkeen löysin Kantelettares-ta tekstejä, jotka käsitelivät luopumista ja eroa. Vastarakastuneena löysin sieltä hempeämpiä tekstejä. Myös Kalevalan hahmot innoittavat edelleen. Haaveis-sani on, että jossain vaiheessa siirrymme

vaikkapa Pohjan akkaan. Mikä mahtava hahmo, johon olisi kiinnostavaa perehtyä! Elämänkokemus, eletty ja koettu elämä, kuuluvat musiikissa, jota teemme ja kaikessa, mistä inspiroidumme! ❖

Laulukollektiivi on Kalevalaisten Naisten Liiton yhteistyökumppani.

Kirjoittaja on kansanmusikko ja musiikkitoimittaja.

Laulukollektiivin tekemiseen liittyy vahvasti kehollinen ilmaisu, tanssi ja improvisaatio.

Aito ja autenttinen – siis millainen?

Aitous yhdistää suomalaisuutta, soijanakkia ja rumbailtaa Kuubassa. Aitous ja autenttisuus ovat tavoiteltavia ominaisuuksia, ja ne herättävät runsaasti mielipiteitä. Mitä jos yhden sijaan aitouksia onkin useita ja ne tarkoittavat vähän eri asioita?

Teksti **Viliina Silvonen ja Oona Simolin**

Aito ja autenttinen ovat jotakuinkin synonyymisiä sanoja, joihin törmää taajaan ja monessa yhteydessä. Niillä markkinoidaan tuotteita hapankorpuista Hartwallin Jaffaan ja ihonhoitotuotteisiin elämyksiä unohtamatta. Tuttaville kerrotaan, kuinka lomakohteesta löytyi viehättävä ravintola, jonka autenttinen tunnelma oli vertaansa vailla. Samoin niin joulun kuin juhannuksen juhlinnassa täytyy olla aitouden tuntua.

Kielitoimiston sanakirjan mukaan aitous on väärentämättömyyttä ja puhautta, jollakin tapaa oikeaa ja todellista. Mutta miten ja miksi matkailuelämys, joulun tunnelma tai hapankorppu saavat aitouden määreen? Kyse on aitouden ominaisuudesta: aitous kumpuaa asiayhteydestä riippuen erilaisista asioista, ja tähän kaikkeen heijastuvat erilaiset arvot ja arvostukset.

Aitouden ihannointi syntyi osana romanttiikan aikakautta. Tietoa ja yleisiä totuuksia ihannoineen valistuksen ajan jälkeen katse kääntyi yksilön sisäiseen maailmaan, luontoon, turmeltumattoomaan lapsuuteen ja tunteisiin, joihin myös aitous yhdistettiin. Aitous on siis elänyt ja muotoutunut uudelleen jo 1700-luvulta

asti, mutta toisaalta monet sen piirteet ovat säilyneet samoina. Aitoutta ei kannata ylenkatsoa tai muiden kokemuksia vähätellä, mutta voi olla kiinnostavaa pysähtyä arkikielessä viljeltyjen aitouksien äärelle ja miettiä, mitä ne itse asiassa ihannoivat.

Aito = jatkuva, alkuperäinen

Aidoksi sanotaan usein asiaa, jonka ajatellaan juontuvan kaukaa menneisyydestä tai edustavan historian hämärään ulottuvaa jatkuvuutta. Esimerkki tästä on keskustelu siitä, kuka tai mikä on aidosti suomalaista, stadilaista tai karjalaista. Toisinaan ajatus ajallisesta jatkumosta ei perustu tietoon vaan mielikuviin. Voidaan jopa puhua keksityistä perinteistä, joiden ajatellaan polveutuvan kaukaa historiasta ja joiden toistaminen luo jatkuvuutta. Esimerkki tästä on valkoinen hääpuku, jonka moni valitsee perinteitä kunnioittaakseen, vaikka valkoinen puku yleistyi Suomessa vasta 1900-luvun aikana.

Aito = sama

Samankaltaisuuteen perustuva aitous on ollut kyllästymiseen asti läsnä muun

muassa kasvisruokakeskustelussa. Etenkin vegaanisia proteiininlähteitä, joita kutsutaan arkikielessä usein lihankorvikkeiksi, verrataan jatkuvasti niin makunsa kuin ulkonäkönsä puolesta lihaan. Vastaavasti vaikkapa vegaanisessa croissantissa kaikki perinteiseen tai alkuperäiseen reseptiin kuuluvat eläinperäiset ainesosat kuten maito, voi ja kananmuna on korvattu joillakin kasvipärisillä tuotteilla. Tällaisista näkökulmista seitankinkku ja vegaaninen croissant ovat kiistämättä epäaitoja verrattuna esikuvaansa. Kasvisyöjästä tällaiset vertailut tai autenttisuuden tavoittelu voi tuntua jopa ristiriitaiselta: eihän hän välttämättä etsi korviketta lihalle, vaan tarvitsee ruokavalionsa proteiinia. Lisäksi niin makuelämys kuin tuotteessa käytetyt raaka-aineet ovat yhtä aitoja kuin eläinperäiset raaka-aineet.

Aitous = tekijyys

Taiteen kentällä aitous kumpuaa tekijyydestä. Teosten kohdalla aitous on usein myös suoraan rahalliseen arvoon palautuva kysymys: taiteen jäljentäminen – ja ikävä kyllä myös väärentäminen – on iso bisnes, koska aitous määrittää arvon. Vaikka tekijyys määrittää taulun arvon, >

*”Aitousen ihannointi
syntyi osana romantiikan
aikakautta.”*

Mikä tekee taikinajuuresta aidon?

Onko Jaffan aitous alkuperäisyyttä?

samanaikaisesti museokaupat ovat pullollaan julistekopioita alkuperäisistä teoksista. Massatuotannon imitointia pidetään kulttuurissamme harmittomana jäljittelynä, koska sen epäaitous on niin ilmeistä.

Kansanrunouden alalla tekijäkysymys näkyy mielenkiintoisesti. Kansanperinnettä pidettiin pitkään lähtökohtaisesti tekijättömänä: kansanrunous ja kertomukset kulkivat suusta suuhun muistinvaraisina, ja uusi kertoja tai runonlaulaja toisti kuulemansa omaan suuhunsa sopivana. Alkuperäistä tekijää ei ollut tiedossa, kun runo tallennettiin arkistoon ja toisinaan esittäjäkin on jäänyt kirjaamatta. Perinnettä pidettiin yhteisenä omaisuutena, jolle esittäjä antaa vain ilmiänsä, tekijänsä ei ollut merkityksellistä. Nykyään ajatellaan, että jokainen perinteen esityskerta on myös sen uudelleen tekemistä. Esimerkiksi kansanrunoja ei toistettu ulkomuistista, vaan esitystilanteessa sovellettiin perinteisiä malleja ja sanakaavoja.

Aito = luonnollinen, puhdas, koskematon

Monet meistä ehostavat jollain tapaa itseään, vaikka ihanteena pidetään usein luonnollista kauneutta. Tämä aitouden tyyppi on osittain samaa kuin alkuperäisyys. Taidokas meikki on sellainen, jota ei

tunnista meikiksi, ja plastiikkakirurgiassa onnistumisen mittarina voi pitää sitä, että tehdyt toimenpiteet ovat huomaamattomia ja näyttävät luonnollisilta. Pyritään siis siihen, että lopputuloksen ajatellaan olleen syntymässä saatu, aito. Myös kosmetiikkabrändit vetoavat luonnollisuuden ideaaliin mainonnassaan. Esimerkiksi Lumenen tuotteiden voima kumpuaa arktisesta luonnosta ja puhtaista luonnon raaka-aineista kuten tunturipuron vedestä ja metsämarjojen vitamiineista. Puhdistusvaahto tarjoaa "aitoa puhtautta". Brändissä korostuvat koskemattoman luonnon puhtauden lisäksi suomalaisuus ja sitä kautta täkäläinen alkuperäisyys.

Tämäntyyppinen aitous linkittyy myös luonnossa liikkumiseen ja retkeilyyn. Korona-aikana luonnossa liikkuminen on lisääntynyt ja autenttista elämystä luonnon helmassa on voinut olla jopa vaikea saavuttaa, kun luontokohteet pursuavat kaupunkilaisia. Nokipannukahvi kuksasta ja juureen leivottu ruisleipäpala kansallismaisemassa – retkielämyksen aitous syntyy suorasta yhteydestä koskemattomaan, puhtaaseen ja käsittelemättömään luontoon. Tähän kuvaan eivät tuntemattomat kansaretkeilijät sovi. Koskemattomuuskin on varsin suhteellista: Suomen metsäpinta-alasta koskemattonta on arvioitu olevan noin viisi prosenttia.

Aito = kokemus

Matkailumarkkinoinnissa aitous on yksi käytetyimmistä houkuttelun keinoista. Elämyksen aitouden lähteet vaihtelevat. Esimerkiksi museoesineiden aitous pohjautuu tietoon esineiden iästä ja esineiden historialliseen dokumentaatioon. Kokemuksen aitous voi syntyä myös katsojassa: esimerkiksi Kuubassa nähty rumbaesitys – saati mahdollisuus kokeilla rumbaa Havannan yössä – tuntuu

aitoutena elämyksen tasolla. Tällainen itse tekeminen onkin ollut yksi matkailun trendi viime vuosina. Kun matkailijat ostavat aitoina markkinoituja tuotteita ja elämyksiä, voivat myös erilaiset aitoudet joutua törmäyskurssille. Matkailijan standardit aidolle italialaiselle keittiölle voivat olla hyvin erilaiset kuin paljasjalokaisen roomalaisen.

Aitous määritelmässä, kokijassa ja tilanteessa

Aitous on siis aina kiinni määritelmässä, kokijassa ja tilanteessa, eikä toisen kokemuksesta saa lopulta koskaan tyhjentävästi kiinni. Ovatko valkokankaalla nähdyt kyneleet aitoja? Tunteeko teatterin lavalla raivoisasti ovia paiskova ihminen oikeasti vihaa, tai onko keveän kesäpop-pisbiisin esittäjä oikeasti onnellinen? Täytyykö esittäjän ylipäättään kokea tai elää tunnetta, jota esittää?

Yhtä yksiselitteistä vastausta ei ole, eikä tarvitsekaan olla. Aitouden kiistämisen tai vahvistamisen sijaan voidaan pysähtyä ajattelemaan, mitä kaikkea aitouden määreen alle voidaan mahduttaa ja miten erilaisia tarkoituksia tämä sana palvelee. On kiehtovaa, että aitous voi paikantua niin artistin tunnetilaan kuin esityksen katsojassa heränneeseen reaktioon. Aitous on siis sekä katsojan silmässä että katseen kohteessa. ❖

Kirjoittajat ovat folkloristiikan väitöskirjatutkijoita Helsingin yliopistossa.

Kuva Oululainen

Ensimmäiset hapankorput, paikallisuus ja reseptin jatkuvuus jo muinaiselta 1950-luvulta. Mutta oliko se niin muinainen?

Ihana pimeys

KUN KORONARAJOITUKSET keväällä alkoivat, monet sanoivat: ”Onneksi tämä tapahtui nyt. Ajattele, jos ei olisikaan maaliskuu vaan marraskuu, harmaat päivät ja pimeät illat!” Hymisin aina vastaukseksi jotain epämääräistä. Ei tuntunut sopivalta kertoa oikeaa mielipidettäni.

Rajoitusten takia mahdollisuudet tavata ystäviä ja sukulaisia hupenivat, tapahtumat peruttiin, elämä sykeri kodin piiriin ja lähiympäristöön. Miten kaipasinkaan marraskuuta! Olisi tuntunut luontevammalta käpertyä omiin oloihin loppusyksyllä kuin pitkinä, valoisina kevätpäivinä.

Pian mediassa alkoi näyttää siltä, että koko Suomi retkeilee ja elpyy luonnossa. Sivuuun jäi se, että polkujen taivaltaminen ei ole kaikille ilon aihe. Jos työ on yksinäistä tai jos työtä ei ole lainkaan, onnellisinta saattaa olla viettää aikaa ihmisten ilmoilla. Jos lähipiirin kanssa on ongelmia, ajatuskin yhteisistä luontoretkestä voi ahdistaa.

Kun yhteiskunta ajautuu poikkeustilaan, mielenrauhan säilyttämiseen ei ole yhtä oikeaa tapaa. Astuimme koronatodellisuuteen kukin omista lähtökohdistamme. Avokonttoreihin kyllästyneet ihastuivat etätöihin, toiset musertuivat kodin hiljaisuuteen. Harrastusten läkähdyttämät löysivät kävelylenkkien viehätöksen, mutta monet masentuneet tallustivat kaupungin katuja kuten ennenkin – vain entistä yksinäisempinä, kun edes kirjastoon ei päässyt.

Elämme yhteisessä todellisuudessa, jossa jokaisella on myös henkilökohtainen maailma. Yleispäteviksi kuviteltuja lausahduksia kuulee silti usein, sillä yksinkertaistukset helpottavat kommunikointia. Kaikki esimerkiksi tietävät, että ”kauniilla ilmalla” tarkoitetaan aurinkoista säätä. Mutta maapallolla on 7,8 miljardia ihmisluonnetta; moni on salaa eri mieltä julkisista totuuksista.

Marraskuuta on tapana inhota. Etelä-Suomessa ”marraskuu” kestää nykyään usein kauan, jos marraskuulla tarkoitetaan leutoa ja vesisateista kautta, jolloin talvi tunnustelee jalansijoja. Vaikka Suomessa alati soimataan vuoden pimeintä jaksoa, en ole ainoa, jolle se on innostuksen aikaa.

Kun auringonpaiste vähenee, selkä suoristuu. Enää ei tarvitse potea syyllisyyttä, vaikka istuisi keskellä päivää sisällä lukemassa. Aurinko ei räkötä ikkunasta ja usuta tekemään jotain ”hyödyllistä”. Moni migreeni jää kokematta, kun päivät ovat pehmeän harmaita ja yöt armeliaan mustia. Lämpötila pysyy kohtuullisena, joten ihmishenkiä säästyy – kuumina kesinä Suomessakin sadat ihmiset kuolevat ennenaikaisesti.

Pimeänä vuodenaikana vähenevät myös äärimmäisen surun ratkaisut. Pahimmillaan auringonpaiste voi asettua julmaan kontrastiin oman mielentilan kanssa. Eniten itsemurhia Suomessa tehdäänkin huhti–heinäkuussa.

Syksyllä, kun valo hiipuu, maailma muuttuu lempeämmäksi. Pimeys antaa luvan rentoutua kotona. Pimeäkävelyt puolestaan ovat retkiä toiseen ulottuvuuteen, jossa näkökyky vetäytyy toissijaiseksi muiden aistien tieltä.

Marras- ja joulukuu ovat loistavaa aikaa. Ilma on kosteaa, ja kun niukassa päivänvalossa käy metsässä, sammalmättäät hohtavat trooppista vihreää. Metsä tippuu vettä ja uhkuu pientä elämää, jota kesän kukkeudessa on vaikea huomata.

Kun korona alkoi kesän jälkeen taas rajoittaa elämää, ajattelin: onneksi pian on marraskuu. Maapallo kietoutuu hämärään, ja iltaa kohti rajat katoavat. Pimeässä ajatus liittää vapaasti. ❖

Kirjoittaja on hämeenkyröläinen kirjailija ja luontokartoittaja, joka aikamatkustelee mielellään, varsinkin menneisyyteen.

Kuva Gummerus / Liisa Valonen

Kulnasatz – lentävä poro

Miten kalevalamittaisen The Song of Hiawathan kirjoittaja Henry Longfellow, saamelaisen Olaus Sirman rakkausrunot ja lopulta joulupukkikin kiertyvät yhteen?

Teksti **Eero Perunka**

Yhdysvaltalaisen runoilijan ja professorin Henry Wadsworth Longfellowin (1807–1882) kerrotaan vanhuudenpäivinänsykyisin usein istuskelleen mietteissään juuri jääntyneen joen varrella. Kerrotaan, että nähdessään farmareiden ylittävän hevosineen ja rekineen liukasta joenjäätä, oli runoilija muistellut Lapin porovaljakoita ja *Kulnasatz-laulua*.

Kotiseutunsa Uuden-Englannin talviksi muuttuvasta maisemasta runoilijan mietteet liukuivat kauas Lappiin, sinne mihin romantikko-Longfellow ei ikinä ollut ennättänyt. Hänen vierailunsa Ruotsiin vuonna 1835 kesti vain puolisen vuotta, ja sen ajan hän joutui työskentelemään pääosiltaan Tukholmassa. Longfellow oli syystäkin pettynyt Skandinavian vierailuunsa, sillä Lappi oli ollut hänen lapsuutensa haavemaa.

Kaksi rakkausrunoa

Kulnasatz-laulu, *Guldnasaš njirrožan*, on kirjallisuuden historiassa paremmin tunnettu nimellä talviruno ja sen ”parina” on kesäruno *Moarsi fávrrot*. Kumpikin runoista on saamelaisen papin ja runoilijan Olaus Matinpoika Sirman (k. 1719) tuotantoa 1600-luvun loppupuolelta.

Olaus Sirman runot ilmestyivät latinaksi Johannes Schefferuksen kirjassa *Laponia* vuonna 1672. Runojen teema on nuoren miehen kaipaus kaukaisen rakastetun luokse. Runoissa rakastettu asuu lähes saavuttamattoman välimatkan päässä runon puhujasta, palavasti rakastuneesta nuorukaisesta. Talvirunossa tehdään taivalta läpi lumisen erämaan ja kulkijan puhe suuntautuu *Kulnasatzille*, porolle, jota pyydetään kiiruhtamaan ja kiidättämään talvisen tundran kulkija mahdollisimman nopeasti kaivatun ihmisen luokse Orajärvelle, josta Sirma muutoin oli kotoisin. Kesärunossa taas runon puhujan katse suuntautuu talviselta tundralta jo kevättä vihertävälle taigalle; nyt vain puiden tiheä lehvistö estää nuorukaista näkemästä Orajärvessä kylpevää rakastettua.

Romanttinen pohjoinen

Kääntäessään kilvan Olaus Sirman rakkauslyriikkaa olivat romantikot luomassa

uutta jännittävää kuvaa siihen saakka alkukantaisena tunnetusta Pohjolasta. Vanhan ja kuluneen ”tiedon” tilalle astui romanttinen käsitys nuoruudesta ja intohimosta Saamenmaassa. Noituuden, pimeyden ja tuuliaan kaupittelevien barbaarien asuttamasta maailmasta tuli malli kahden sukupuolen lähes vapaalle kanssakäymiselle.

Arvatenkin Sirman runot kulkeutuivat Amerikan itärannikon romantikkojen käsiin aluksi englantilaisen, hollantilaisen ja saksalaisen kirjallisuuden mukana. 1700-luvun vahvin kulttuurinen silta yli Atlantin oli hyvin todennäköisesti kulttuurilehti *Spectator*, jolle Sirman runot olivat perusaineistoa lukijoidensa sivistämistyössä. Lopullisesti Olaus Sirman runot tulivat uudella mantelella suuren yleisön tietoisuuteen Henry Wadsworth Longfellowin kautta. Latinan, saksan, tanskan ja ruotsin kielen taitonsa ohella Longfellow hyödynsi runoudessaan myös oman maansa, Amerikan alkuperäiskansojen tarinaperinnettä.

Joulupukki ilmestyy kuvaan

Oleskellessaan Tukholmassa Henry Longfellow opiskeli jonkin verran myös suomea Henrik Cabriel Mellinin johdolla. Mellin oli Suomen sodan pakolaisia Ruotsissa ja varttunut toisen pakolaisen, Frans Michael Franzénin hoivissa. Franzénin käsialaa taas on hyvin tuntemamme *Juokse porosein*, joka pohjautuu Sirman talvirunoon *Guldnasaš njirrožan*. Lentävä poro alkoi siis syntyä käsitteenä jo 1600-luvulla, ja se oli kohta valmis laskeutumaan amerikkalaisen omakotitalon jyrkälle harjakatolle. Tämä yllättävä ilmiö kirjattiin sekin aikanaan runomuotoon. Vuonna 1821 New Yorkissa poron vetämään sanirekeen on kuitenkin istahtanut ohjastajaksi huomattavasti Sirman runon sankaria vartuneempi henkilö – itse joulupukki.

Vuonna 1821 julkaisi kustantaja William B. Gilley ohuen litografian nimeltä *The Children's friend*. Monivärisen vihkosen tekijä on jäänyt tuntemattomaksi, mutta sen kuvissa ja teksteissä on mukana kaikki, mistä joulupukin tunnistaa:

*Old Santeclaus with much delight
His reindeer drives this frosty night,*

Englannissa Saint Nikolaus huomasi 1600-luvulla edustavansa paavillisuutta.

Thomas Nastin joulupukki joulukuun 1871 *Harper's Weekly*stä.

Liikemies John Pintard nosti New Yorkin hollantilaisen vanhan pyhimyksen brittien vastaisen kulttuurisodan symboliksi.

*O'r chimney tops, and tracts of snow,
To bring his yearly gifts to you.*

Runsain lahjapaketein kuormatussa reessä istuu kuskin pukilla punanuttuinen Santeclaus, jolla on päässään savolaismallinen karvalakki. Yllättävin huomio julkaisun valistushenkisissä riimeissä on reen eteen valjastettu poro. Piirroksessa reen selkänojaan upotettu kirjahylly voi osaltaan kuljettaa julkaisun semanttista vihjettä mukanaan. Kuinka on mahdollista, että jo varhaisella 1820-luvulla New Yorkissa uusi amerikkalainen joulupukki oli valjastanut rekensä eteen poron? Ensimmäiset porothan laivattiin Alaskaan vasta 1800-luvun loppupuolella. Runon ja litografian esittämä arktinen hirvieläin on kotoisin tundralta tai taigalta, ei New Yorkista, Amerikan itärannikon lauhkealta lehtimetsävyöhykkeeltä.

Eräät piirteet sekä kirjasen runoissa että piirroksissa houkuttelevat tarkastelemaan litografian yksityiskohtia tarkemmin. Runon ensimmäisen säkeistön riveillä vanhan Santeclausin runsas lahjakuorma kiittää arktisessa pakkasyössä. Runon alkuosa viittaa jo selkeästi runon viitepohjaan aivan pohjoisimmassa osassa Eurooppaa tai sitten pohjoista Aasiaa. Litografian ensimmäisessä kuvassa ol-
laan talon katolla ja Santa Claus piirtelee poroa ohjaksista. Reen eteen valjastettu poro nousee takajaloilleen ja kuten me Lapis-
sa sanomme, ”tolvaa” matkaan. Liike onkin varsin tavallinen poron kaltaiselle pakoeläimelle.

Paetessaan tai kimatessaan laukkaan poro hyppää usein takajaloilleen aivan kuin se haluaisi nousta seuraavaksi lentoon.

Ympäri käydään ja Lappiin tullaan

The Children's Friend -kirjasen kuvitus tukee oletusta, että litografian tuntemattoman tekijän on täytynyt tuntea poro, sen kulttuuritausta ja se, mistä poro on kotoisin. Runon säkeet: ”hänen poronsa jäises-

Ensimmäinen punanuttuinen Santa Claus ilmestyi Nastin joulukuvitukseen vuonna 1881.

”Yllättävin huomio on reen eteen valjastettu poro.”

sä yössä [pakkasyö!] ja jäljet yli kattojen [tuntureiden!] kiitävästä reestä” tuovat mieleen erään toisen runon, jonka riimien kirjoittaja on myös jäänyt varsin tuntemattomaksi. Me Suomessa tunnemme tuosta runosta Frans Michael Franzénin lähes tunnistamattomaksi etäännytetyyn mukaelman nimeltä *Juokse porosein*. Kaukana Franzénin suomenkielisen rallatuk-
sen taustalla on kuitenkin alun perin ke-
minsaamenkielinen joikurunno *Guldnasaš*

njirrožan. Runon alkuperäinen tekijä oli siis metsäsaamelainen luonnonromantikko Olaus Matinpoika Simma Sodankylän Orajärveltä Suomen Lapistä.

Aittoa ja alkuperäistä Joulua kaikille – näinä intertekstuaalisuuden aikoina! ❖

Kirjoittaja on kulttuurihistorioitsija ja Lapis-
suva poromies, jolta on juuri ilmestynyt kir-
ja *Joulupukki – Tuhatvuotinen arvoitus* (SKS
2020). Kuvatekstilähteet samasta teoksesta.

Teksti **Sirkka-Liisa Mettomäki**

Piparkakkujuttuja

Meille joulun aikaan kuuluva piparkakku eli pipari on vanha herkku. Piparkakku on alun perin itämainen leivonnainen, jonka ristiretkeläiset toivat Eurooppaan. Keskiajalla piparkakkuja käytettiin myös lääkkeenä.

Ennen piparkakkua oli hunajaleipä, joka valmistettiin hunajasta ja jauhoista. Välimeren ympäristöstä ne levisivät pohjoista kohti. Hunajalla oli useita lääkitseviä ominaisuuksia, ja kakkusia valmistettiin aluksi luostareissa. Myös apteekkarit valmistivat ja myivät piparkakkuja. Kaukomaiden mausteet olivat hintavia ja pipareita myytiin ja ostettiin usein yksitellen. Ruotsissa ja Suomessa piparkakusta tuli joulun herkku 1800-luvulla.

MISTÄ TULEE SANA PIPARKAKKU?

Onko piparkakulla jotain yhteistä pippurin kanssa? Kotimaisten kielten keskus vastaa, että on. Sana piparkakku on osaksi lainattu ja osaksi käännetty ruotsin sanasta pepparkaka. Alkuosa siitä on sama kuin pippuria tarkoittava peppar. Piparkakkujen alkuperäinen mauste on ollut nimenomaan pippuri.

Keskiajalla erilaisten pippureiden katsottiin olevan lääkinällisiltä vaikutuksiltaan erityisen voimallisia. Niitä käytettiin parantamaan masennusta, vahvistamaan sydäntä, tuomaan energiaa, auttamaan keskittymisessä ja antamaan elämäniloa sekä poistamaan sydämettä katkeruutta.

PIPARKAKKUTALON SYNTY

Wilhelm ja Jacob Grimm julkaisivat 1812 kokoelman satuja, joista osa pohjautui kansansatuihin. Grimmien julkaisema satu Hannusta ja Kertusta kertoo köyhän puunhakkaajan lapsista, jotka isä jättää äitipuolen houkuttelemina metsään. Nälkäisinä harhaillessaan he löytävät piparkakkutalon, jonka nurkkaa he alkavat nakertaa. Talossa asuva Getchen-noita ottaa lapset kiinni ja alkaa lihottaa lapsia aikomuksenaan syödä heidät. Lopulta Kerttu onnistuu huijaamaan noidan uuniin, ja tarina saa lasten kannalta onnellisen lopun. Nykykijalle satu tuntuu turhan pelottavalta, mutta alkuperäiset kansansadut ovat usein vieläkin hurjempia.

Satu Hannusta ja Kertusta on innostanut saksalaisia ja myöhemmin muunkin maalaisia leipureita tekemään jouluksi noita-akan mökkejä, piparkakkutaloja.

HILDEGARDIN HERMOPIPARIT

Yksi ensimmäisistä piparkakkujen leipojista Euroopassa oli saksalainen nunna Hildegard Bingeniläinen (1098–1179.) Hän oli aikansa

yleisnero, joka muun muassa kirjoitti lääkinnästä. Hänen mukaansa piparkakut vaikuttavat hermoihin rauhoittavasti ja virkistävät älyä.

HILDEGARD BINGENILÄISEN PIPARKAKUT

1,25 kg spelttijauhoja	50 g kanelia
500 g kylmää voita	50 g muskottia
300 g ruokosokeria	15 g neilikkaa
400 g jauhettuja manteleita	½ tl suolaa
4–5 keltuaista	vettä tarpeen mukaan
4 kananmunaa	

Mittaa jauhot leivinpöydälle ja jaa kylmä voi palasina jauhoille. Lisää kaikki muut aineet ja sekoita veitsellä hakaten, alusta nopeasti ja vie kylmään puoleksi tunniksi. Muotoile taikinasta tankoja, paloittelle ja painele pipareiksi. Paista 180–200 asteessa noin 15 minuuttia. ❖

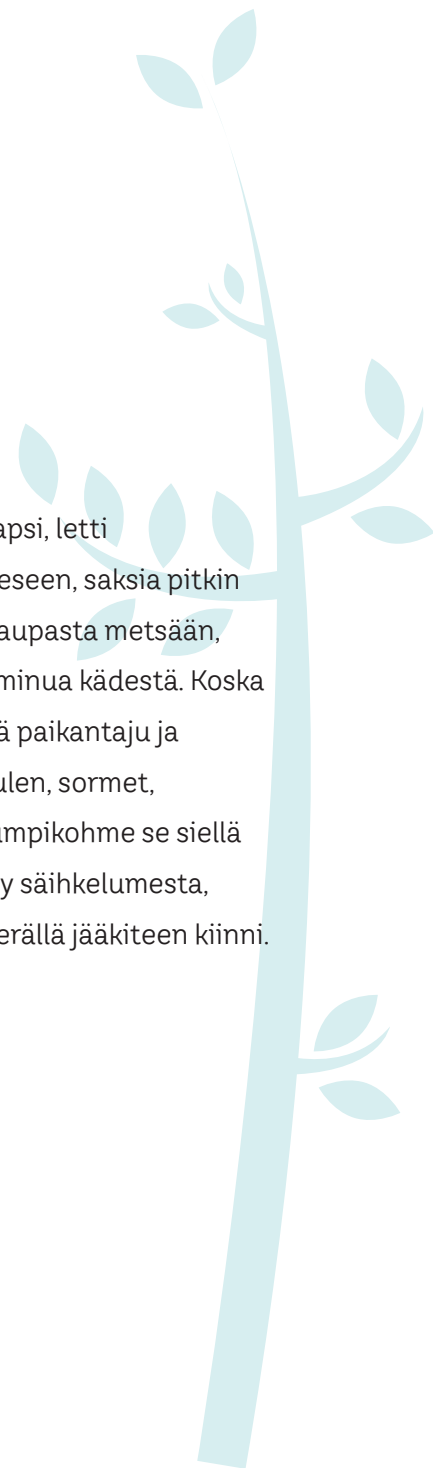
Hildegardin piparkakkujen ohje on julkaistu Merja Leppälahden kirjassa Perinnejoulu (SKS 2019).

*Piparin tuoksua
tonttujen juoksua
siinäkö joulu on ...*

*Kalevalaisten
Naisten Liitto ja
Pirran toimitus
toivottavat kaikille
piparintuoksuisista
joulu!*

Minä olen Impi Auroora. Tämän leikin nimi on kuolema. Minä voin olla lapsi, letti palmikoitu, kotoa maitokauppaan, maitokaupasta Martan parturiliikkeeseen, saksia pitkin Mikkeliin, Mikkelistä seinän taakse, seinän takaa viinakauppaan, viinakaupasta metsään, jossa makaan nyt ja hyppään kohtaan, jossa puolikas suksisauva pitää minua kädestä. Koska olen lapsi ja nukun lumessa, vilunväristykset lakkaavat, vannttuun sisällä paikantaju ja kuurupiilo. Voin sulkea silmäluomet, laittaa ripset kiinni. Vielä minä kuulen, sormet, korvat, nilkat, nenän pään, kohta alkaa tarina, pikkurillista keuhkoihin umpikohme se siellä nipistää, pistelee, mutta minä teen käsivarsista enkelikuvan, joka syntyy säihkelumesta, nousee omilla jaloilla ylös, seisoo tässä pää kolmantena ja ottaa silmäterällä jääkiteen kiinni.

”Valitsin juuri tämän runon, koska siinä on loromainen rytmi kuin loitsu, jossa runokirjani hahmo Impi Auroora Umpilampi kulkee mielessään muistosta toiseen, lumihangesta Martan parturiliikkeeseen Martan parturiliikkeestä enkelikuvaan, kunnes ottaa silmäterällä jääkiteen kiinni.”

Silja Kejonen (s. 1978) on oululainen kirjailija ja kuvataiteilija. Hän on valmistunut dramaturgiksi Teatterikorkeakoulusta ja kuvataiteilijaksi Lahden Taideinstituutista.

Kejosen kiiteltu esikoiskokoelma *Vihkilumen talo* (2017, Otava) oli Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkintoehdokkaana. Toinen runokokoelma *Lähetä minulle ympyrä* (2020, Gummerus) oli Tanssiva karhu -runopalkintoehdokas ja niin ikään Botnia-kirjallisuuspalkintoehdokas. Yhdessä näyttelijä Outi Vuorirannan kanssa Kejonen muodostaa taiteellisen duon nimeltään Hilmakollektiivi. Hilmakollektiivin teokset liikkuvat kuvataiteen ja runouden rajapinnoilla.

Mistä tuntee joulun?

NÄIN JOULUN alla perinteet puskevat pintaan. Jos juhli-taan oikein perinteisen kaavan mukaan, niin mitä se silloin tarkoittaa? Kuinka monta kertaa jotakin pitää toistaa, että voidaan puhua perinteestä? Ja kuuluuko perinteeseen se, että tehdään jotain aina samalla tavalla? Mitä jos perinne onkin sitä, että ei koskaan tehdä samoin, kuin viime vuonna?

Minulla on kaksi joulunviettoperinnettä. Se pidempiaikainen vie minut jouluaattoamuna lapsuusmaise-miin sukulaisten seuraan. Tiedän jo ennalta, mikä koriste roikkuu olohuoneen lampussa ja mitä joululevyä kuunnellaan. Tiedän varmuudella, mitä joulupöydässä on tarjolla ja ketkä tulevat Tapanin ajelulle. Tuttua ja turvallista.

Tuoreempi jouluperinteeni on minun ja ystäväni Kaverijoulu. Se sai aikanaan alkunsa, kun havahduimme siihen, että meitä oli toistakymmentä aikuista viettämässä joulunaikaa samassa kaupungissa ilman suunnitelmia. Porukka koostui innokkaista ruoka- ja juomaharrastajista. Nyt Kaverijoulua on vietetty jo kymmenkunta vuotta, joten voidaan varmaan puhua jo perinteestä.

Vaikka Kaverijoulu on vapaamuotoinen kokoontuminen, on silläkin tietyt raamit. Kokoonnumme aina jouluaattoa edeltävänä lauantaina. Paikka sovitaan jo hyvissä ajoin syksyllä. Välillä olemme jonkun kotona, toisinaan vuokraamme juhlatilan. Kaverijoulun perinteeseen kuuluu siis, että paikka vaihtelee, niin myös koristeet. Joulumusiikkia ei soiteta, mutta joku saattaa kyllä järjestää musavisan. Kukaan ei tiedä, mitä buffet-pöytään tulee tarjolle, tai mihin loppuillasta päädytään jatkoille. Mahtava perinne tämäkin!

Kaverijouluun kuuluu, että emme koskaan sovi menua tarkasti etukäteen. Joku ilmoittaa tuovansa lihaa, toinen kalaa ja kolmas salaatin. Jälkiruokaa ja muita herkkuja on tietysti myös aina. Ja perinteiden mukaan joka vuosi jaksamme ihmetellä, miten hyvin ruuat sopivat yhteen, vaikka mitään rajoituksia ei enakkoon tehty. Tai siis, ainoa raja on, että perinteisiä joulukinkkuja ja

-laatikoita ei saa tuoda. Niitä saa syödä ihan kyllikseen kaikissa muissa joulujuhlissa. Kaverijouluksa on vuosien varrella ollut tarjolla kimchiä, kieltä, hevosta ja yhtenä vuonna jopa rapuja. Juomapuolesta vastaa jokainen hifistelijä itse.

Kaverijoulun ohjelma vaihtelee, mutta yksi on ja pysyy: lahja. Alusta asti lahjana on ollut yksi erikoisolut ruskeassa paperipussissa. Paketit kerätään saavuttaessa ja jaetaan ruuan jälkeen. Koska ne ovat keskenään samannäköisiä, jännitys säilyy loppuun asti. Mitähän minä tänä vuonna saan!?! Parasta tässä lahjaperinteessä on se, että jokainen saa varmasti mieluisan lahjan, eikä se lahja jää käyttämättömänä kaapin päälle pölyntyymään.

Jos sinulle on siunaantunut velvoittavia jouluperinteitä joista et nauti, tai jos sinulle ei ole muodostunut jouluperinnettä lainkaan, tai jos pandemia estää juhlimasta perinteiden mukaan, ei hätää. Koskaan ei ole liian myöhäistä aloittaa uusia perinteitä. Joulut, juhannukset, pääsiäiset ja muut pyhät antavat hyvän syyn juhliä. Jokainen voi kuitenkin itse päättää, millä tavalla ja missä seurassa juhlaansa viettää. Suunnittele sellainen joulu, jonka itse haluat. Muista kuitenkin jättää tilaa myös sattumalle. ❖

Jättiläisten maasta Kalevalan kankahille

Kun Elias Lönnrot vuonna 1835 toimitti painoon Kalevalan ensimmäistä osaa, hän pohdiskeli viime hetkiin asti teokselle sopivaa nimeä.

Väinämöisen Kantele? Väinölä ja Pohjola? Avustajansa ja ystävänsä Carl Niklas Keckmanin kanssa hän oli puhunut yleensä Väinämöisen runoista, koska Väinämöinen oli runokokoelman kiistaton keskushenkilö. Lopulta nimeksi valikoitui kuitenkin Kalevala. Miksi?

Elias Lönnrot halusi kertoa tarinan Suomen kansan kirjoittamattomasta historiasta sen mukaan, miltä se näytti kansan sepittämässä runoissa ja kertomuksissa ja hänen omassa mielikuvituksessaan. Lönnrot perehtyi aiemmin kerättyyn ja julkaistuun kansanperinteeseen, ja siellä tulivat vastaan Kaleva-niminen jättiläinen ja Kalevan pojat, jotka olivat tarinoiden mukaan Suomen ensimmäiset asukkaat.

Jättiläinen, voimamies vai jumala?

Lönnrot tutki Kristfrid Gananderin vuonna 1789 julkaisemaa *Mythologia Fennicaa*, jossa oli runsaasti suomenkielisiä runonäytteitä ja selityksiä myyttisistä henkilöistä. Siellä kerrottiin *Kalevasta* ja hänen pojistaan, joista muutama tunnettiin myös nimeltä, esimerkiksi Hiisi, Soini ja Väinämöinen. Kalevanpoikien tyttäret olivat väkivahvoja neitoja, jotka kantoivat esiliinoissaan suuria kivenjärkäleitä ja kasasivat ne röykkiöiksi, joista muodostui kokonaisia vuoria.

Kansantarinoissa kalevanpojat kuvattiin yleensä suurikokoisiksi ja yliluonnollisen voimakkaiksi miehiksi. He rakensivat kivilinnoja, kaatoivat kokonaisen metsän, korjasivat niityn heinät tai kyntivät suuren pellon pienessä hetkessä. Isoa ja komeaa

miestä saatettiin ihailen verrata kalevanpoikaan.

Jo Mikael Agricola oli kirjoittanut *Psalttarin* esipuheessa muinaisten hämäläisten jumalista ja maininnut siinä yhteydessä virsiä takovan Väinämöisen, ilmojen haltian Ilmarisen, metsänhaltia Tapion, vedenhaltia Ahdin sekä kalevanpojat, jotka olivat yliverkaisia niittomiehiä. Lönnrot kuitenkin arveli, etteivät kalevanpojat olleet varsinaisia jumalia vaan muinaisia maallisia sankareita.

Nimi isännän mukaan

Vanhan *Kalevalan* esipuheessa Lönnrot perusteli nimivalintaansa. Hän totesi, että kansanperinteessä puhuttiin *Kalevan* kansasta ja Kalevalasta tai Kalevan kankahista, kun tarkoitettiin muinaisen Kalevan jälkeläisten eli Väinämöisen, Ilmarisen ja Lemminkäisen heimolaisia ja heidän asuinseutujaan. Hän korosti, että juuri nämä alueet olivat eepoksen keskeisiä tapahtumapaikkoja.

Suomessa Kalevalan tyyppiset paikannimet ovat vanhastaan olleet tavallisia. Talon nimiä johdettiin isännän nimestä lisäämällä -la/lä-pääte, ja kylän kantatalon nimestä tuli usein myös kylän nimi. Kalevala oli siis luonteva ja vanhaan suomalaiseen runomittaan hyvin sopiva nimi. Aidoissa runoissa Kalevala tosin mainittiin harvoin, mutta eepoksen

*”Lönnrot arveli Kalevan
tarkoittavan jotakin
hervittävää.”*

ilmestymisen jälkeen se tuli yleisesti tunnetuksi nimenomaan runoteoksen nimenä.

Mitä Kaleva tarkoittaa?

Kaleva-nimi on tutkijalle kova pähkinä, sillä siihen on ilmeisesti sulautunut aineksia monista sanoista. Kansanrunoissa kaleva mainitaan lokin kertosanana, ja kansanomaisessa linnunnimistössä se tarkoittaa erityisesti kalalokkia. Tämä nimitys on ilmeisesti syntynyt lokin äänen jäljittelystä.

Lönnrot arveli Kalevan tarkoittavan alkuaan jotakin hervittävää ja yhdistyvän sen kaltaisiin sanoihin kuin kalpa, kalma, kallo, kalu tai kuolla. Uudempi tutkimus on kuitenkin osoittanut näiden olevan keskenään eri alkuperää, eikä mikään niistä todennäköisesti liity Kaleva-nimeen. Suomalais-ruotsalaisessa sanakirjassaan Lönnrot yhdisti kalevan venäjän päätä merkitsevään sanaan golová, ja tämän mukaan kaleva olisi alkuaan tarkoittanut päällikköä.

Nimellä on myös taivaallisia ulottuvuuksia. Kalevantuliksi nimitetään elosalamoita, joita saattaa näkyä syyskesän pimeinä iltoina. Nykyään tiedetään, että niitä syntyy, kun ukkonen käy niin kaukana, ettei jyrinä kuulu ja salamakin näkyy vain valon heijastuksena pilvissä. Vanhat suomalaiset nimit-

tivät Orionin vyötä kalevanmieheksi. Elosalamoiden uskottiin syntyvän tämän miekan välähtelystä.

Kansainvälinen kaleva

Kaleva tunnetaan myös eräissä lähisukukielissä. Karjalan kaleva tarkoittaa reipasta, rivakkaa tai pahankurista. Samoja merkityksiä esiintyy myös suomen murteissa. Virossa *kalev* on jättiläinen. Kalevipoe eli 'Kalevin poika' on kansanrunouden pohjalta seipitetty kansalliseepos. Vastineet eivät tuo lisävalaistusta nimen alkuperään, mutta ne kertovat, ettei kysymyksessä ole aivan nuori eikä pelkästään suomalainen sana.

Kalevaa on arveltu balttilaiseksi lainaksi, joka olisi samaa juurta kuin liettuan seppää merkitsevä kalvis. Esikuvaksi on ehdotettu myös muinaista skandinaavista miehennimeä Kalfr tai venäläistä tarusankarin nimeä Kolyvan. Kalevaa on yhdistetty Egilin saagan kylfingeihin, jotka olivat Lapissa elänyttä viikinkiaikaista kansaa, paikannimeen Kalanti ja saamen sanaan gallagas, joka tarkoittaa meritulta eli merellä joskus yön pimeydessä loistavaa aave- maista valoa, jota myös merisäihkyksi tai noidantuleksi kutsutaan. Kaleva-nimen alkuperä on edelleen hämärän peitossa. ❖

Kirjoittaja on kielitieteilijä ja Turun yliopiston professori emerita. Hän on toiminut suomen ja sukukielten tutkijana sekä opettanut suomen kieltä ja kielikunnan historiaa.

Väinö Linna

muistelee vihdoinkin

Vastailmestynyt teos *Päivä on tehnyt kierroksensa* (Siltala) laajentaa ja jopa muuttaa kuvaamme Väinö Linnasta, jonka syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 100 vuotta.

Teksti **Panu Rajala**, kuvat **Wikimedia Commons**

Väinö Linna ei koskaan kirjoittanut muistelmiaan, joita häneltä kovasti toivottiin. Sen sijaan hän puhui muistelmansa, mutta ne haudattiin nauhoitearkiston kätköihin. Muistelunauhojen nousu julkisuuteen on kuluva kirjasyksyn repäisevä yllätys.

Professori Pertti Virtaranta haastatteli Väinö Linnaa perusteellisesti 49 tuntia vuosina 1973–1974. Hanke oli osa Helsingin yliopiston Kotimaisen kirjallisuuden laitoksen käynnistämää kirjailijahaastattelua, jolla tallennettiin eturivin kirjailijoiden todistuksia elämästään ja teokistaan. Näin tulevilta tutkijoilta säästyivät perustyön vaivoja. Virtarannan kokoama,

Linnan ja hänen läheistensä puheista koostuva aineisto on ylivoimaisesti projektin laajin.

Miksi aarteisto sai lojua puoli vuosikautta arkistossa vailla jatkokäsittelyä? Virtarannalla oli kielentutkimukseen liittyviä intressejä eikä häntä riittävästi inspiroinut Linnan ura kirjailijana. Pohjimmaisena syynä oli kirjailijan oma vastahakoisuus puhumiensa muistojen julkaisemiseen. Näin hän saattoi kertoa monista asioista avoimesti ja kaihtelematta tietäessään, että jutut eivät tule julkisuuteen. Hankkeen tarkoituksena olikin koota aineistoa tulevien tutkijoiden varalle, ja muutama onkin saanut sitä käyttää. Koko elämän-

tarina Linnan itsensä kertomana on kuitenkin pysynyt toistaiseksi piilossa.

Ankara lapsuus siivitti lukemaan

Siinä onkin Linnan muistelmien merkitys nyt, kun ne viimein on saatettu kansien väliin. Teos on kirjailijan harvinaisen suoraa kerrontaa lapsuudestaan aina aktiivisen kirjailijantyönsä loppuun saakka. Aiemmin Linna on vain viittaillut kehityksensä pääpiirteisiin; nyt piirtyy kuva ankarasta ja ilottomasta elämästä Urjalassa, joka ei varttuvalla nuorukaiselle paljon viihdettä tarjonnut. Tansseja voitiin käydä katso-massa, hanuri soi ja hiekka põlisi, mutta

kun Väinö ei osannut tanssia, sekin huvi jäi köyhäksi.

Sosiaalisesti katsoen Linnan lähtökohdaksi oli menestyvä koti. Isä oli torpparisuvusta noussut itsenäinen karja-alan yrittäjä, teurastaja, joka kävi kauppaa laajalti pitäjällä. Isän kuolema Väinön ollessa seitsenvuotias romahdutti perheen aseman ja elintason. Nälkää ei nähty, mutta tiukoilla oltiin. Äärimmäisen työteliäs äiti kasvatti kymmenpäisen lapsijoukon, jossa Väinö oli seitsemänneksi vanhin.

Linna kertoo kovasta ruumiillisesta työstä, johon hän heti kansakoulun pakollisten luokkien jälkeen joutui. Vasta paljon myöhemmin, ollessaan Finlaysonin tehtaassa Tampereella, maalaispojassa heräsi valtava lukuhimo. Voi sanoa, että Linna luki itsensä kirjailijaksi. Hän luki suunnittelemattomasti filosofiaa, psykologiaa, historiaa ja kaunokirjallisuutta. Yksinäinen työläinen täytti päänsä kaikella sillä, mikä oman elämäkokemuksen ohessa sitten sulautui hänen teoksiinsa.

”Väinö Linna luki itsensä kirjailijaksi.”

Pelastuksena sota ja ystävät

Sota oli Väinö Linnan suuri kokemus, jota ilman hänen elämänsä olisi saanut toisen suunnan. Kokemukset jatkosodasta antoivat aiheen ja pakottavan syyn ruveta kirjoittamaan. Se oli ainoa sosiaalisen nousun tie tehtaan laitospöytäkirjalle. Kertojan muistoista kuuluu, kuinka hyvin hän itse asiassa viihtyi sodassa. Siellä hän tapasi ensimmäisen todellisen toveripiirin, johon tunsi kuuluvansa. Parhaisiin rintamakaverihinsa hän piti yhteyttä halki elämänsä. *Tuntemattoman sotilaan* esikuvat täsmentyivät muistelmissa, joillakin oli suorat mallit, monet koostuivat eri ihmisistä.

Muistelmien valossa voi kysyä, oliko *Tuntematon* lopultakaan sodanvastainen romaani. Kun lukee Linnan ahdistuneista kokemuksista sodan jälkeen, hänen neurooseistaan, suoranaisestä psykoosistaan ja niin sanotusta Messias-kriisistään, tuntuu jopa siltä, että hänen hermorakenteessaan oli pikemminkin ”rauhanvastai-

sia” piirteitä. Hänen levoton luonteensa ei kestänyt rauhallisia vaiheita, vaan alituinen polte ajoi kirjoittamaan. Sodan tarjoama aihe ja tuttu kaveripiiri nostivat hänet psykoosista kuiville ja lopulta mittavaan menestykseen ja maineeseen. Sodan laajempaa päämäärää Linna arvostelee romaanissa vain ohimennen, ja nekin jaksot poistettiin kirjan toimitusvaiheessa.

Tarkka ja perusteellinen Pohjantähti

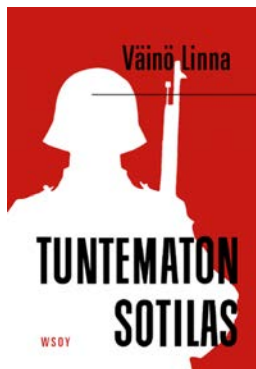
Talvisodan ajan Linna oli väestönsuojelutehtävissä Tampereella. Sodan puhjettua hän täytti 19, mutta ei ilmoittautunut vapaaehtoiseksi rintamalle. Sotaväessä hän

tutustui pohjoisen rajamiehisiin, joita muistelelee hyvin lämpimästi. Karski miehinen seura karaisi herkkää, itseensä kääntynyttä lukumiestä. Rajavartiointiin Kiteellä kesällä 1940 liittyy myös romanssinpoikanen, josta Linna sai aineksia Akselin ja Elinan ensimmäisiin kohtaamiin *Täällä Pohjantähden alla* -romaanin ensimmäisessä osassa.

Sisällissota oli Linnalle yhtä pakottava aihe kuin jatkosodan kokemukset. Hän alkoi kirjoittaa uutta romaania kolme vuotta *Tuntemattoman* ilmestymisen jälkeen, jolloin hän oli jo maan seuratun ja luetun kirjailija. Hän myöntää

Väinö Linna Palm Beachissa Floridassa Yhdysvaltain matkallaan marraskuussa 1963.

kirjoittaneensa *Pohjantähteä* ikään kuin lasikaapissa, kaikkien katseet tulevaan teokseen kohdistettuina. Hän teki kunnioitettavan perusteellista tutkimustyötä romaanin taustoista. Hänen tavoitteensa oli, ei enempää eikä vähempää kuin muuttaa kansakunnan käsitys punaisen puolen tavoitteista ja taistelusta vuonna 1918. Siinä hän monien myöhempien tutkijoiden mielestä onnistui vähän liiankin hyvin.

”Linnaa ajoi riivattu kunnianhimo ja onnistumisen pakko.”

Pakkomielteenä onnistuminen

Väinö Linnan kaari kannon päässä käsin kirjoitetuista sotaraporteista painosten herraksi, akateemikoksi ja kansalliskirjailijaksi on muun ohessa pysähdyttävä sairaskertomus. Häntä ajoi riivattu kunnianhimo, onnistumisen pakko, joka tuotti paitsi klassikkoja myös syvän neuroosin, jatkuvia pelkotiloja, horjuvan terveyden ja lopulta parantumattoman sairauden. *Pohjantähden* valmistuttua Linna vaipui pitkäkestoiseen masennukseen, josta monet huomion- ja kunnianosoituksetkaan eivät hänen mieltään enää kohottaneet.

Kun hänelle esitettiin akateemikon arvoa, hän torjui taiteen akateemikon titelin ja vaati päästä tieteen akateemikoksi. Se oli tavallaan kosto häntä arvostelleille historiantutkijoille ja modernisteille, jotka olivat vähätelleet hänen teostensa vanhakantaista kerrontaa ja kiistäneet niiden taiteellisen arvon. Kaksi kirjallisuuden professoria oli antanut kielteisen lausunnon Linnan taiteellisesta pätevyydestä akateemikon asemaan. Kaiken ristiriitaisen tuli-

Väinö Linna saunomassa yhdessä Edvin Laineen kanssa vuonna 1964.

Lähimmät työtoverit Finlaysonin tehtaalla muodostivat Linnan läheisen ystäväpiirin, jossa puhuttiin arkipäivän ajankohtaisista asioista, mutta muisteltiin myös sota-aikaa. Vasemmalta Kosti Itäluoto, Väinö Linna, Reino Siren ja Rauni Ollikka.

tuksen jälkeen kirjailija istahti näennäisen levollisena kansakunnan kaapin reunalle. Mutta hänen muistelmiensa lukija saattaa säpsähtää huomattessaan, että Linna ei ollut siihenkään tyytyväinen. Hän oli mielestään saanut kohtuuttomankin näkyvän aseman maan kirjallisuudessa, mutta se ei poistanut katkeruutta luovan työn katkeamisesta 42-vuotiaana, tervey-

dellisistä syistä. Hän tunnusti antaneensa kaikkensa ja vähän enemmänkin, eikä sekään hänelle riittänyt. ❖

Väinö Linnan syntymästä tulee kuluneeksi 100 vuotta 20.12.2020.

Kirjoittaja on filosofian tohtori, kirjailija, kirjallisuudentutkija, dosentti ja professori emeritus.

Teksti Heidi Cheng

Kuva Marimekko

Kahden kulttuurin keskellä

SUOMALAISET brändit, design ja kansainvälinen liiketoiminta ovat olleet urani punainen lanka. Minulle on tärkeää työskennellä sellaisten yritysten ja brändien parissa, joiden arvomaailma ja visio puhuttelevat minua. Aloittaessani Minna Parikan vientipäällikkönä vuonna 2013 yritykseen kuului vain kourallinen ihmisiä, joita yhdisti rakkaus brändiin ja usko maailmanvalloitukseen. Neljän vuoden kuluttua olimme onnistuneet luomaan globaalin kenkäbrändin, jonka kenkiä käyttivät esimerkiksi Lady Gaga ja Taylor Swift. Finnairilla ja nykyisessä tehtävässäni Marimekon Aasian markkinointipäällikkönä taas mietin, miten suomalainen tuote ja bränditarina resonoivat aasialaisessa kuluttajassa.

Merkityksellisemmät hetket urallani kiteytyvät kuitenkin ihmisiin, joiden kanssa olen saanut tehdä töitä ja kokenut niin haasteita kuin onnistumisiakin, ja jotka ovat myös jääneet elämään, vaikka työpaikat ovatkin vaihtuneet. Monet käännteet ja onnelliset sattumat matkallani ovat olleet ihmisten ja verkostoni ansioita. Mottonani on ollut tehdä hyviä asioita hyvien tyyppien kanssa, ja niin yksi hieno projekti on johtanut seuraavaan.

Muoti- ja lifestylebrändien parissa työskennellenä tiedän, miten tärkeää on luoda maailma tuotteen ja brändin ympärille. Maailma, johon kuluttajat haluavat osaksi. Viestin lokalisointi eri markkinoilla paikallista kuluttajaa puhuttelevaksi on tässä tärkeämpää kuin koskaan, ja brändeiltä vaaditaan yhä enemmän herkkyyttä vastaamaan kunkin markkinan tarpeisiin ja heikkoihin signaaleihin. Muoti ja matkailu ovat toimialoina myös suhdanneherkkiä ja olen oppinut tekemään rohkeitakin muutoksia lyhyellä aikavälillä.

Kalevala Koru on ainutlaatuinen brändi, jonka juuret juontavat historiaamme ja kansalliseepokseemme, mutta jonka arvot – hyvää tekeminen, naisten voimaannutta-

minen ja yhteiskunnallisesti ja ekologisesti vastuullinen liiketoiminta – ovat tänä päivänä ajankohtaisemmat kuin koskaan. Toisaalta Kalevala Koru on myös suomalainen yritys, jolla on vahva visio sekä rohkeus uudistua ja kansainvälistyä. Toivon tuovani Kalevala Korun hallitukseen monipuolista osaamista muoti- ja lifestylebrändien saralla, näkemystä monikanavaisesta markkinoinnista sekä visiota brändin kansainvälistymiseen. Lisäksi edustan milleniaali-kuluttajaa hallituksessa.

Korujen käyttäjänä olen minimalisti tai maksimalisti – asenteeni on ”kaikki tai ei mitään”, tilanteen ja tunnetilan mukaan. Juhlapukeutumisessani saatan luottaa yksinomaan korujen ja asusteiden voimaan, jolloin vaatetus saakin jäädä taustalle. Löydän suosikkeja sekä Kalevala Modern- että Originals-tuotesarjoista, yhdistellen niitä ja luoden kontrasteja muotokielen välillä. Monet ystäväni muistelevat korumuistojaan juuri Kalevala Koruun liittyen. Harva brändi kulkee kuluttajan elämässä mukana samalla tavalla.

Olen syntynyt Kiinassa, asunut valtaosan elämästäni Suomessa, joten minulle on ollut myös henkilökohtaisesti merkittävää työskennellä kahden kotimaani kanssa. On ollut rikkaus elää kahden kulttuurin parissa, joskin nuorempana koin kasvukipuja erilaisuudestani. Minulle kulttuuri onkin väylä ymmärtää sitä, mistä tulemme, mikä meitä yhdistää ja miten ja miksi olemme erilaisia.

Asuessani Shanghaissa ja Tokiossa kaipasin suurkaupungin sykkeessä Suomen luontoa, sen läheisyyttä ja puhtautta. Metsä ja luonto ovat minulle maagisia paikkoja, joissa voi kokea yhteyden ympärillä olevaan maailmaan, mutta löytää yhteyden myös itseensä. Metssä asiat asettuvat helpommin tärkeysjärjestykseen: hengittäminen ja tässä hetkessä oloinen riittää. ❖

Vinkkejä metsäretkille ja hyvän olon ylläpitoon

Metsäläisen veri vetää metsiin. Leppoisille kävelyille, hikitiikuisille juoksulenkeille, lämpöiseen kallion koloon istumaan. Ensimmäisten haperoiden putkahtaessa esiin ja mustikoiden kypsyessä hihkaisee metsäläinen iloista kiirehtien korin kanssa – metsään.

Mutta voiko metsäkokemuksia syventää? Voiko metsänantimia hyödyntää monipuolisemmin? Miksi metsissä olo parantaa? Tässä muutamia vinkkejä vuosikymmenten kokemuksella.

Kun astelet metsään, niin noudata esivanhempiemme tapaa. Py-sähdy ja tervehdi kunnioittavasti metsänhaltijaa, sitten metsää ja lopuksi puita. Kerro aikomukseksi – esimerkiksi ”olisin tulossa keräämään voimia”. Näin asettaudut taajuuksille, joita puut ja muu metsänväki ymmärtävät ja vastaavat aikomukseesi. Niin, me metsäläiset olemme aina pyytäneet metsänhaltijoilta kunnioittavaan sävyyn antimia, vaikkapa haavoja parantavaa kuusenpihkaa ja hämähäkinseittejä.

Oletpa metsässä millaisella liikuntatavalla keruuretkellä tahansa, tee samalla tietoista värihengitystä. Kuvittele hengittäväsi vihreää väriä puiden oksilta ja sammalmättäiltä sydämeesi. Anna vihreän laajentua sisälläsi ja pysäytä hengityksesi. Uloshengityksellä kuvittele painavasi hengityksesi jalkoihisi ja siitä maahan. Hengitä kolmen askeleen rytmeissä sopivalta tuntuva aika. Hengitä nenän kautta, jotta happitasapaino pysyy kohdillaan.

Tutkimukset vahvistavat, että metsässä oleilu laskee verenpainetta ja sy-

dämen lyöntitiheyttä. Jo kahdeksan minuutin päivittäisten metsäpyrähdyksen kerrotaan riittävän aikaansaamaan hyviä vaikutuksia. Puiden erittämät haihtuvat öljyt, joita hengitämme, ovat tähän yksi syy. Yksi syy on vihreän värin aallonpituus, joka rauhoittaa sydämen aluetta.

Kuulostelet ottilaasi ja valikoiden mukaan sopiva puulaji

Kuusten luo kannattaa mennä silloin, jos oloosi on hiipinyt epäily, että oma elämäntehtävä on hukassa. Tai jos et tunne kuuluvasi minnekään. Hengitä kuusten tummanvihreää väriä tietoisesti lapaluiden takaa sisään ja uloshengityksellä jalkojen kautta maahan sopivalta tuntuva aika.

Koivujen luo suunnistat, jos elämästäsi puuttuu kauneus. Tai jos lämmin seksuaalisuuden voima on muuttunut himoksi ja kulutustavaraksi. Kuvittele hengittäväsi sydämeesi koivunoksien viehkeää liikehdintää ja kauneutta. Uloshengityksellä työnät jaloista ulos joutavanpäiväiset mönjät.

Mäntyjen luo riennät, jos päättäjomotaa, väsyttää, ajatuskuviot takkuavat tai pienetkin arjen askareet tuntuvat ylivoimaisilta. Tai jos olet juuttunut kielteiseen puheeseen itsestäsi. Jos pääset mäntykankaille hengittelemään aurinkoisina päivinä, ovat vaikutukset voimakkaimmat.

Puuhengityksestä voimaa ja virkeyttä elämään

Kävele metsään, sydän täynnä kiitollisuutta. Ota oma aikomusenergia hieroen kämmeniä vastakkain ja sano ääneen, miten aiot hengittää. Esimerkiksi ”Aion tehdä virkistävän puuhengityksen”. Kuulostelet ja odota aavistusta, joka ohjaa oikean puun luo. Tervehdi puuta tietäen, että paras mahdollinen tapahtuu. Käännä selkäsi puulle, aseta hartiaaseutu ja takaraivo puuta vasten ja työnnä lantio eteenpäin. Aloita tietoinen sisäänhengitys maapallon keskustasta puun juuriin ja jalkojesi kautta sydämeesi, josta uloshengityksellä puun latvukseen ja taivaankaarelle. Sitten sisäänhengitys auringosta puun

latvukseen, rungon kautta päälaellesi ja sydämeen. Sydäimestä uloshengitys jalkoihisi, puun juuriin ja maan sisään. Sitten uudet virtaavat kierrokset – kymmenkunta minuuttia kerrallaan.

Muutamien metsänantimien hyödyntämisestä

Kävelylenkeillä voit napsia suuhusi puiden oksilta naavaa. Aseta peukalonpään kokoinen pallero kielesi alle ja anna syljen erittyä naavaan, pureskele ja nielaise tyytyväisenä. Kas, naavahapot imeytyivät juuri elimistösi ja auttavat kestämaan flunssakauden paremmin. Naava auttaa myös sitkeän, kuivan yskän kuriin laitossa.

Jos makeannälkä kiusaa, laita yöksi lasikannuun kylmään veteen mustikanvarpuja. Aamulla napsaiset tyhjään vatsaan lasillisen ”mustikkavettä”. Päivän mittaan juot litran vettä pari viikkoa kerrallaan. Kromin puute aiheuttaa makeannälkää ja mustikanvarvuissahan on kromia. Olen tehnyt männyn- ja kuusenoksista samaisella kylmäuutolla ”havuvettä”, joka on oivallista hiljaisten tulehdusten kanssa painiessa. Jos tuntuu, että kehoon on kertynyt ylimääräisiä rasvakerroksia, niin ota lasillinen puolukkamehua iltaisin – yön aikana rasva palaa! Kerää vielä kourallinen puolukanlehtiä ja silppua ne hienon ruususuolan kanssa hunajaan, jonka levität naamioksi kasvoillesi. Kelpaa ihastella kirkasta ja virkistynyttä naamavärkkiä!

Lopuksi ihmeaine: mäntyjen neulaset. Flunssa-aikoina kerään tyynyliinaan reilun litran verran neulasia ja lisään kourallisen karkeaa ruususuolaa. Yöllä hengitän haihtuvia öljyjä, jotka voivat puhdistaa hengitysteitä. Samoja neulasia käytän kuukauden, jonka jälkeen teen niistä jalkahauteen yhdessä pajunkuorten kanssa. Minulla on myös sängyn vieressä maljakossa mäntyhavupuska, eteiseenkin laitan pahimpina flunssa-aikoina havupuskan. Männynneulasista ja käsittelemättömistä mäntyladoista erittyvien haihtuvien öljyjen on tutkittu käyvän virusten ja bakteerien kimppuun. Muistathan, että puiden oksia ja neulasia saa kerätä ainoastaan omista metsistä ja luvalla naapurin metsästä. ❖

Mirja Metsäkellijä Nylander on metsuri, maatalous- ja metsätieteiden maisteri, keruutuoteneuvoja, metsämystikko ja tietokirjailija sekä metsäisten koulutusten pitäjä. Hän on julkaissut teokset *Metsäkellintä – terveyttä luonnosta* ja *Metsä! Havuja sielulle*.

www.metsakellinta.fi

Nykytrendit

heijastelevat suosuhteen muutosta

Kuten metsään, myös suolle hakeudutaan yhä useammin virkistymään. Yksityisyyden ja hiljaisuuden tavoittelun ohella erilaiset riehakkaat ja yhteisöllisyyttä korostavat sekä kantaa ottavat suotapahtumat ovat kuitenkin kasvattaneet suosiotaan 2000-luvulla. Suotaide inspiroituu suoluonnosta ja ympäristöhuoli aktivoi toimimaan suolla ja sen puolesta. Suokulttuurimme vaikuttaa olevan muutoksessa.

Teksti ja kuvat **Kirsi Laurén**

Mä en oo ikinä kokenut mitään niin rankkaa urheilulajia, eikä varmaan kukaan muukaan meistä [suopotkupallojoukkueessa]. Tavallaan se on samaan aikaan yhdistelmä todella rankkaa urheilulajia ja jalkapalloa. Sitten kun tykkää kummastakin, niin se on varmaan se suola. Ja sitten toki on tullut mietittyä, että harvoin sitä tavallisessa elämässä on päästä varpaisiin ihan likainen ja tulee hypittyä tuommoisissa kuralätäköissä. Että tavallaan siinä on semmonen vapauden tunne, mitä ei normaalissa elämässä oo ollenkaan. (Suopotkupallon pelaajan haastattelu, 2020, K. Laurén.)

Suon märkyys, oppottavuus ja yllätyksellisyys tarjoavat luontoelämyksen, jota ei muualta tavoita. Pehmeään turpeeseen oppoaminen, rapaantuminen ja itsensä haastaminen tuntuvat vapauttavilta, luonnehtii suopotkupallon pelaaja kokemuksiaan yllä olevassa tekstiesimerkissä.

Samantyyppisistä tuntemuksista ja elämyksistä kertovat muutkin suourheilulajeja harrastavat. Vuosikymmenten ajan yhä suosituimpiin suolla pelattaviin joukkuelajiin, kuten suopotkupalloon, -lentikseen ja -sählyyn, kuuluu keskeisesti raskaus: syke nousee ja kunto kohoaa. Suoharjoittelun edut ovat tienneet jo kauan suolla juosseet kilpaurheilijamme, kuten hiihtäjälegendamme Juha Mieto ja Mika Myllylä.

”Suolla tehdään nykyään paljon taidetta.”

Kaikenlaisen suoliikuntaan ja -urheiluun liittyy vahva fyysinen kosketus luontoon, ikään kuin antautuminen sen ehdoille, heittäytyminen. Mutta joukkuelajeissa näyttää olevan jotain totisesta

harjoittelusta poikkeavaa, nimittäin yhteisöllisyyttä ja huumoria. Niillä on keskeinen merkitys myös, kun Pudasjärven Kapustasuolle mennään vuodesta toiseen taiteilija Kari Tykkyläisen johdolla hiihtämään korkokengät jalassa ja kukkamekot päällä nauraa ja ilakoiden. Mihinkä kadonnut alavilla soillamme henkensä pitimiksi kamppaileiden sankareidemme Saarijärven Paavon ja Koskelan Jussin vakavamielisyys, mitä suokulttuurillemme on tapahtunut ja tapahtumassa?

Suo inspiroi taiteellista työtä

Suorikkaassa Suomessa soilta on etsitty elantoa niitä ojittamalla, viljelemällä, metsittämällä ja turvetta sekä muita luonnonantimia monin tavoin hyödyntämällä. Tällä hetkellä myös uutta kaivostoimintaa suunnitellaan suoalueillemme. Käytön jäljet näkyvät suoluonnossa ja vesistöisämme ja vaikuttavat niiden ekologiseen

tasapainoon ja virkistykseen arvoihin.

Ympäristötietoisuutemme kasvaa jatkuvasti ja huoli luonnontilaisten soiden menetyksestä ja turvemaiden merkityksestä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä aktivoi yhä useampia toimimaan luonnon puolesta. Taide on yksi konkreettinen keino ottaa kantaa. Taidemuodot ja kulttuurituotteet antavat välineitä sellaisten asioiden esille tuontiin, joihin voi olla vaikeaa tai hidasta vaikuttaa esimerkiksi tieteen tai politiikan keinoin. Suola tehdäänkin nykyään paljon taidetta, myös muun kuin kannanoton merkeissä, ja suoluonto inspiroi taiteilijoita muun muassa tanssin, musiikin, kuvataiteen, valokuvataiteen ja kirjallisuuden aloilla. Jo vuosikymmenien ajan suo on toiminut myös taiteenteon paikkana, jolle on usein tyypillistä alkukantaisuus ja alastomuus, heittäytyminen osaksi muuta luontoa.

Vajoaminen lempeään suohon

Vuosisatojen ajan ylevien ja kansallisromanttisten metsien, vesistöjen, tunturi- ja vaaramaisemien varjoon jääneet suot ovat vähitellen nousseet muun arvokkaaksi nähdyn luonnon rinnalle 2000-luvulle tultaessa. Soiden arvo ei määrity enää niin keskeisesti aineellisen hyödyn näkö-

Korkokenkäkukkamekkosuo hiihdoissa ei olla turhan vakavia.

”Elämys syntyy hiljaisuudesta.”

kulmasta, vaan niillä ymmärretään olevan myös itseisarvoinen ja kulttuurinen merkitys. Soiden erityinen estetiikka ja hiljaisuus houkuttelevat etsimään uudenlaisia elämyksiä, joissa suo on nautittavissa kaikin aistein. Suohon suonivöistäään laulettu, hengenhädässä mahtisanojaan pyörtävä Joukahainen muistuu yhä monelle mieleen suota ajatellessa. Tänä aiemmin pelottavaksi koettu suohon uppoaminen voidaan kuitenkin kohdata päinvastaisena, turvallisuutta ja vapautta tarjoavana elämyksenä, jos vaaraa suohon juuttumisesta tai hukkumisesta ei todellisuudessa ole.

Tästä on hyvä esimerkki jo toistakymmentä vuotta sitten Nummijärven Riihinevalle rakennettu hiljaisuuden paikka, Kammikylä. Ihmisiä ympäri maailmaa haakeutuu sinne ihmettelemään omintakeisia suorakennuksia, nauttimaan suosauhan lempeistä löylyistä ja upottautumaan suolle kaivettuun turvelämpäreeseen. Elämys syntyy hiljaisuudesta, vapaudesta suuntautua luontoon ja heittäytymisestä

Ruuhinevan Kammikylä tarjoaa kävijöilleen rauhaa ja hiljaisuutta.

sinne kainaloita myöten. Kammikylän rakentanut Erkki Kalliomäki näkee Kammikylän suon tarjoavan ihmisille heidän arjestaan puuttuvaa pysähtymistä:

Ihmiset hakoo yleensä rauhaa ja hilijasuutta. Niin oli eilenki ja on ollu kaikkina päivinä. Ja istuvat tuos portahilla ja saunan portahilla. [- -] Ku maailma on täynnä kiirusta ja äkkiä pitää päästä tuonne ja äkkiä mulle tuo ja tuo, ja mun pitää näppäillä tätä ja tätä, niin täytyy olla joku paikka, mihinä ei oo tälläasta. Sellaasen [paikan] mä päätin tehdäkkin, että joka haluaa olla sellases paikas, mihinä ei niin kauhiasti näppäillä, eikä oo kiirusta ynnä muuta. Niin sellaasta mä yritin täs toteuttaa. (Erkki Kalliomäen haastattelu, 2020, K. Laurén, N. Vikman, V. Kaukio.)

Uudenlaiset, edellä kuvatut suotrendin muodot näyttävät voimistuvan ja jatkuvan tulevaisuudessa. ❖

Kirjoittaja on kulttuurisen ympäristötutkimuksen dosentti ja johtaa Suotrendi (Alastomuutta, allikoita ja kannanottoa: suotrendi kulttuuriperintöä muokkaamassa) -tutkimushanketta Itä-Suomen yliopistossa.

INFO

Soiden kulttuuriset näkökulmat

Perehdymme suotrendeihin Itä-Suomen yliopistossa toteutettavassa tutkimushankkeessa *Alastomuutta, allikoita ja kannanottoa: suotrendi kulttuuriperintöä muokkaamassa* (2020–2022, Koneen Säätio). Tutkimusryhmässämme (kirjoittaja, tutkimushankkeen johtaja ja tutkijat Pauliina Latvala-Harvilahti, Virpi Kaukio ja Noora Vikman) lähestymme soiden kulttuurisia näkökulmia tutkimalla suolla toimimisen nykymuotoja.

Haastattelemme suurheilijoita ja -taiteilijoita, muita suolla aktiivisesti liikkuvia sekä tarkastelemme suota käsitteleviä kulttuurituotteita, kuten kirjallisuutta ja mediaa. Osallistumme myös erilaisiin suotapahtumiin. Tavoitteenamme on tarkastella kulttuurintutkimuksen, perinteentutkimuksen, etnomusikologian, kirjallisuuden ja estetiikan tutkimuksen menetelmin yhteiskunnallisesti ja globaalisti merkittävää mutta tutkimuksessa marginaaliin jäänyttä nykypäivän suokulttuuria ja soihin liittyvää kulttuuriperintöä.

”Vuodenajat saavat elämän tasot läsnäoleviksi”

Vuodenaikojen ja valon vaihtuminen ovat taiteilija Paola Suhoselle haikeita mutta tärkeitä merkkejä ajan kulumisesta. Luonnollinen muutos on pohjavireenä myös Suhosen taiteessa.

Paola Suhonen rakasti lapsena äitinsä herbaariokansiota. Kun oman kasvion kerääminen ei koulussa kuulunutkaan enää opetukseen, hankki Paola prässin ja kokosi kasvionsa omatoimisesti. Äidin aarteesta kumpusi sittemmin Paolan suunnittelema kuosisarja *Herbaario*, joka on yksi Suhosen luotsaaman Ivana Helsingin suosituimmista kuosikokonaisuuksista.

Helsingissä kasvanut Paola on lapsesta saakka hengittänyt intohimoisesti kaikkialta löytyvää luontoa.

– Aloitin viisivuotiaana partion, ja harrastus jatkui yli 20 vuotta. Partiossa sain valtavasti kokemuksia, ja tutuiksi tulivat niin tähtitaivaan tarkkailu kuin eläinten jäljet. Myös eläimet ovat minulle rakkaita, ja olen ollut 12-vuotiaasta lähtien kasvissyöjä, Paola kertoo.

Suhosen maailmassa luonto on aina kiertynyt mutkattomasti kaupunkilaisuuteen. Luonnonläheiseltä pohjalta kumpuavat monet hänen töistäänkin, niin myös Helsingissä järjestettävä Superwood-festivaali, jonka taiteellinen johtaja ja visuaalisten tilojen suunnittelija Paola on. Tapahtuma on muistojen herättämistä ja paluuta lapsuuteen, jossa luonto alkoi takapihalta ja tarjosi loputtomasti elämyksiä.

– Superwood on aikuisten seikkailu, joka tuo luontoympäristöön muotoilua, musiikkia, leireilyä ja tarinallisuutta. Sellaista festivaalia ei ole aiemmin ollut olemassa.

Luonto ja valo luovuuden voimana

Suhonen ilmaisee itseään taiteen laajalla kentällä monialaisesti, ja epä mukavuusalueitakin pelkäämättä hän astuu uuden äärelle, kun jokin asia kutsuu.

– Elän ja hengitän työtäni. Ivana Helsinki on minulle kuin leikkikenttä, joka on valjastunut monenlaisen tekemisen muodoksi. Välillä jokin osa-alue on esillä enemmän kuin toiset, sitten asiat taas vaihtuvat. Tällä hetkellä kirjoitan esimerkiksi pitkää elokuvaa, joka kuvataan ensi kesänä. Myös kolmas lastenkirjani on tulossa.

Taiteilijan intressit ja harrastukset limittyvät kokonaisvaltaisesti. Viime vuosien luomisprosesseihin kuuluvat Lone Deer Laredo -bändin perustaminen ja oman musiikin teke-

Kuva Kim Öhrling

minen. Yhtyeen ensimmäinen levy nauhoitettiin Yhdysvalloissa, jossa Paola asui pitkään.

Maailmalla Paola on saanut perspektiiviä myös erilaisiin luontoympäristöihin. Suhosen arjessa New York vaihtuu luontevasti Savonrannan mummolan maisemiin ja Itä-Suomen järviluontoon, jossa lähellä oleva slaavilainen tummuus viehättää. Nuoruuden lumilautailuharrastus on jättänyt rakkauden pohjoiseen karuuteen.

– Aina lämpimässä Los Angelesissa ymmärsin, että vuodenajat ja niihin liittyvä muutos ovat minulle tärkeitä. Kierrokulkuun liittyy tosin aina myös nostalgiaa ja luopumista.

Paolalle ajan kerrokset näyttävät tutuimpina ja rakkaimpina Kallvikin ja Uutelan rantamaisemissa. Itä-Helsingissä on myös Paolan unelmien työhuone, jossa ympäröivä luonto hyökyy suurista ikkunoista sisälle ihanana valona.

– Se on yksi toteutuneista etapeistani: työpaikka, josta näkee ulos luontoon. ❖

Maailman mittakaava

SELJA AHAVAN neljäs romaani alkaa 1600-luvun Saksasta. Päähenkilö on saanut vahvasti kaikupintaa Maria Sibylla Merianista (1647–1717), joka oli saksalaissyntyinen luonnontutkija ja taiteilija – monin tavoin poikkeuksellinen nainen elinaikanaan.

Romaanin päähenkilö on tiedonjanoinen tyttö, Maria, joka on innokas hyönteisten tutkija. Hän tekee uutterasti kokeita perhosten parissa. Maria uppoutuu tarkkailuun niin keskittyneesti, että lähipiirin ihmissuhteet uhkaavat jäädä varjoon.

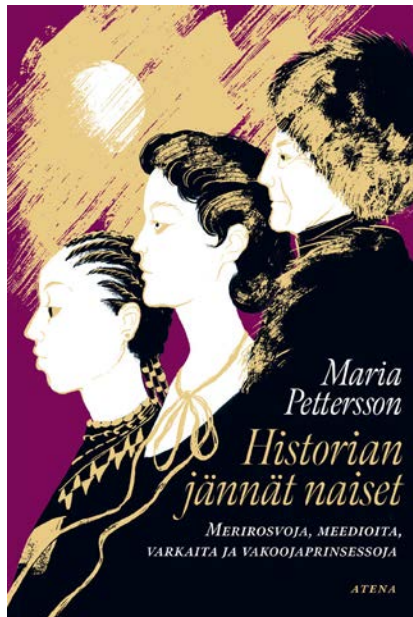
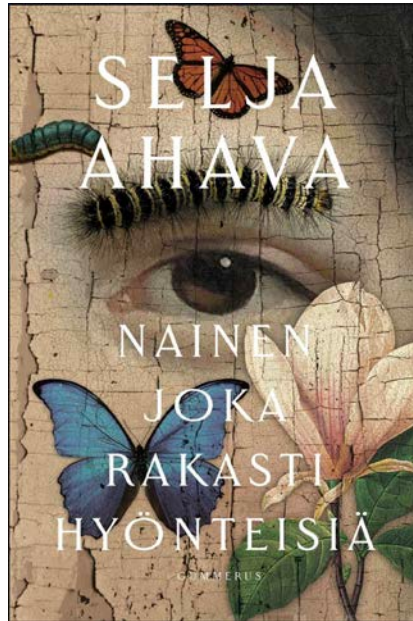
Mittakaava laajenee perhosen toukasta muodonmuutosten kautta maailmaan ja sen muutoksiin. Aika saa siivet, vuosisadat kulkevat aina nykypäivään asti. Tarina säilyttää jännittävän otteensa kuljettaessaan päähenkilönsä vuosisatojen läpi – lopulta Maria elää nykyajan Berliinissä. Tarina etenee kiehtovasti, lukija voi tyytyväisenä kokea kiitollisuutta siitä, että kertomakirjallisuus mahdollistaa vuosisatojen aikamatkat. Tämä kerronnallinen ratkaisu toimii hyvin.

Marian hyönteistutkimusten kautta avautuu maailmoja: toisaalta on mikroskooppisen läheltä nähty maailma pienpienine toukkineen, perhosen siiven liikkeineen, toisaalta on maailma etäältä katsottuna suurine aiheineen.

Nainen joka rakasti hyönteisiä on kirjoitettu vastaansanomattoman taidokkaasti, kieli soljuu kauniisti ja hienovireisesti, tarina kantaa alusta loppuun. ❖

Teksti Kati Lampela

Nainen joka rakasti hyönteisiä
Selja Ahava, Gummerus 2020.

Monenlaisia naisia

MARIA PETTERSSON on kerännyt historiasta esiteltäväksi joukon naisia, jotka ovat jollakin lailla murtautuneet ulos aikansa naisenrooleista. Hän on jakanut esiteltävät naiset ryhmiin: tiedenäiset, hallitsijat, taiteilijat ja urheilijat, aktivistit ja toisinajattelijat, rikolliset ja virkavalta, sotilaat ja vakoojat sekä tutkimusmatkailijat ja seikkailijattaret. Vain muutamasta tiedän etukäteen enemmän kuin nimen, useimmista en tunne nimeäkään.

Tieteen alueella naiset ovat pitkään olleet hiljaisia puurtajia, jotka ovat toimineet ilman virallista asemaa, usein jonkun miehen rinnalla. Tällainen oli esimerkiksi koko kirjan ensimmäinen ”jännä nainen” Lise Meitner, joka oli yliopistonsa ensimmäinen naispuolinen fysiikanopiskelija. Vielä väitelttyään hän joutui tekemään tutkimustyötään palkatta ja huonommissa oloissa kuin miestutkijat, kunnes sai professuurin Kaiser Wilhelm -instituutissa. Juutalaisen Meitnerin jouduttua pakenemaan Saksasta hän jatkoi salaisesti tutkimustyötä Otto Hahnin kanssa. Heidän yhteinen työnsä pohjautui Meitnerin huomioihin, mutta Hahn julkaisi tulokset omissa nimissään ja sai Nobelin palkinnon.

Kirjan viimeinen nainen on sveitsiläinen Isabelle Eberhard, joka vietti railakasta elämää, kirjoitti useita kirjoja sekä paljon lehti-juttuja. Eberhard puhui sujuvasti arabiaa ja esiintyi Pohjois-Afrikassa matkustellessaan usein arabimiehenä. Eberhard kuoli yllättäen nousseessa tulvassa 27-vuotiaana.

Useimmat *Historian jännät naiset* -kirjan naisista ovat toimineet miehisiällä alueilla tai miesten tapaan, kuten kirjan otsikossakin mainitut merirosvonaiset. Jotkut heistä ovat joutuneet maksamaan poikkeuksellisuudestaan kovan hinnan. Kaikkiaan kirjan naisia on yli sata, osa heistä tosin vain mainitaan lyhyesti jonkun toisen yhteydessä. Kaikki esitellyt naiset eivät välttämättä ole sankarinaisia eivätkä aina kovin ihailtaviakaan, mutta jollakin tavoin ”jänniä” he kyllä kaikki ovat. ❖

Teksti Merja Leppälahti

Historian jännät naiset. Merirosvoja, meedioita, varkaita ja vakoojaprinseessoja
Maria Pettersson, Atena 2020.

Добро пожаловать!

NEUKKUTURISMI ON lähes 500-sivuinen läpileikkaus kommunistisen Neuvostoliiton ajan turismiin ja sen kehittymiseen vuosien 1920–1990 välisenä aikana. Viime vuosisadan alussa Neuvostoliitossa omavalintainen matkailu oli hyvin rajoitettua tai jopa mahdotonta. Maan kansalaisista hyvin harvoilla oli mahdollisuus matkustaa ulkomailla, koska sitä pidettiin yleisesti ideologisenä uhkana.

Maan rajat avautuivat 30-luvulla hitaasti ja kituliaasti sinne saapuville turisteille, vaikka Neuvostoliitossa toisaalta haluttiin esitellä valtavan maan monipuolisuutta. Ristiriitaista oli, että vaikka turisteja toivottiin tulevaksi, matkailua organisoitiin täysin Neuvostoliiton ehtojen mukaan. Vierailuohjelmat olivat ennalta suunniteltuja ja niin täynnä ohjelmaa, ettei turisteilla ollut aikaa tutustua maahan omin päin. Myös valokuvaamista rajoitettiin tarkasti.

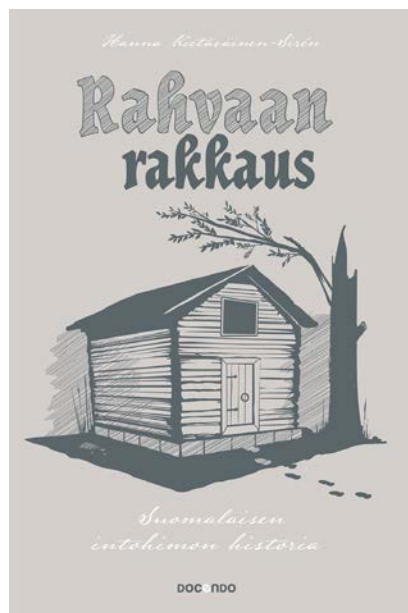
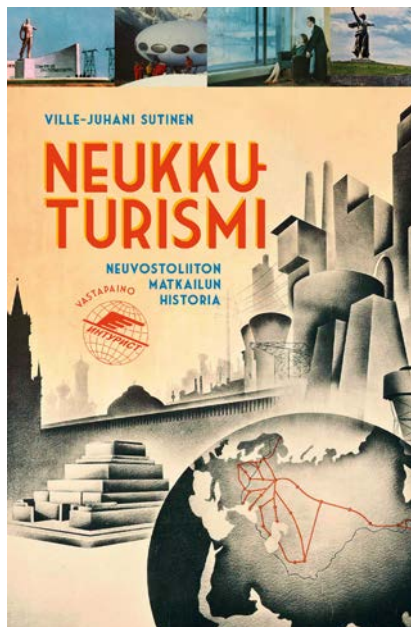
Teoksessa vilisee lukuisia venäläisiä matkailun erityispiirteitä sanatorioista ja lupalapuista (putevka) kaviaariin ja vodkaan. Niin, se vodka. 1960-luvulla alkanutta vodkaturismia Sutinen sivuaa vain ohimennen, vaikka se lienee monille keski-ikäisille suomalaisille vahvin mielikuva sen ajan Neuvostoliitosta.

Matka itänaapuriiimme ei tapahdu sormia napsauttamalla, vaan vaatii edelleen ennakkosuunnittelua. Joka kerta maahan saapuessa rajavirkailijoiden tylyys sekä köyhyyden ja rikkauten vastakohtat jaksavat ihmetyttää. Itse viidellä vuosikymmenellä koko maan läpi matkailleena voi todeta, että maa ei lakkaa ikinä hämmästyttämästä. Se on täynnä ristiriitaisuuksia, ja siksi niin kiinnostava.

Teos on tulvillaan mielenkiintoisia yksityiskohtia ja taitavasti valittuja kuvia. Kirjan otsikko ei ehkä ole osunut aivan nappiin, mutta yhtä kaikki, kirja on nautittava lukukokemus kaikille Neuvostoliitosta ja yli-päätään venäläisyydestä kiinnostuneille. ❖

Teksti Petra Nikkinen

Neukkuturismi. Neuvostoliiton matkailun historia Ville-Juhani Sutinen, Vastapaino 2020.

Rahvaan rakkaus

RAKKAUS ON tärkeä inhimillinen tunne. Ennen modernia aikaamme ihmiset elivät tunteidensa vallassa kuten nykyäänkin, vaikka sovitut naimakaupat olivatkin taloudellisia ja juridisia sopimuksia. *Rahvaan rakkaus* kertoo tavallisten ihmisten todellisista elämäntarinoista ja tunteista.

Seksi muodosti ison osan aviorakkaudesta ja puolisoitten välistä suhdetta. Ajateltiin, että mies ja vaimo ovat kaksi sielua yhdessä ruumiissa. 1600-luvun ihmiset käsittivät miehen ja vaimon suhteen konkreettiseksi fyysiseksi siteeksi, joka luotiin ja ylläpidettiin yhdynnällä. Kirkon avioliitto-oppi ja rahvaan perinteiset avioitumisen tavat, jossa avioliitto katsottiin toimeenpannuksi vasta yhdynnän jälkeen, olivat tämän käsityksen taustalla. Moraalirunoelma Huoneen Speilin kuvasi avioparin vuodepuuhia aviolliseksi leikiksi, jonka Jumala siunasi perillisillä. Vaimon ohjeistukseen kuului rakastelu (ei miehen). Hyvä vaimo ei iltaisin valittanut päivän töistä, vaan kävi aviovuoteeseen iloisena ja ”ukkoansa lämmitteli, suloisesti suositteli, kauniist kaiket taputteli, sydäimestään halaeli”. Hyvän vaimon ominaisuuksiin kuului seksuaalinen aloitteellisuus.

Tällainen avioliiton fyysisyys teki sukupuolisesti kyvyttömästä ihmisestä avioliittoon kelpaamattoman. Ongelmiin rukoiltiin ratkaisua kirkon ohjeen mukaan.

Kirja on kiinnostava ja elämänmakuisen tietokirja. Onneksi nykyään seksielämän haasteisiin on muutakin apua kuin rukous. ❖

Teksti Eriikka Sailo

Rahvaan rakkaus. Suomalaisen intohimon historia Hanna Kietäväinen-Sirén, Docendo 2020.

Korumyyjä muistelee

Lapponia, tämä on Lapponia

Kalevala Korun myymälä Unioninkadulla, kesä 2005. Myymälään oli ilmestynyt jotain uutta. Mahtipontinen, tummanpuhuva, arvovaltaa uhkuva vitriini, jonka lasitasoilla hehkui rosoisia kultakimpaleita ja veistoksellisia hopeaesineitä – salaperäisiä koruja, joista monien muodot vaikuttivat uhmaavan luonnonlakeja. Tuota vitriiniä me tutkailimme, minä ja kalevalaiset kollegani, hämmentyneinä ja pelonsekaisen kunnioituksen vallassa, vähän niin kuin apinaihmiset tasangolle tupsahtanutta monoliittia siinä Kubrickin tieteiselokuvassa. Lapponia oli tullut keskuuteemme.

”Lapponiaa, mä en myy Lapponiaa...”

Nokkelia kun olimme, keksimme heti Monica Aspelundin Euroviisu-kappaleen ikoniseen kertosaakeeseen uudet sanat. Siitä tuli ensi alkuun eräänlainen puolivakava protestirallatus. Lapponian maailma oli outo ja vieras, mutta kun se lähti avautumaan, se vei mukanaan.

Suhteeni Lapponiaan syveni pian alun epäluuloisesta kainostelusta kevyeksi flirttailuksi ja siitä aidoksi rakkaudeksi. Tässä kirjoituksessa en kuitenkaan tee syväluotaavaa katsausta Lapponian historiaan tai muotoilufilosofiaan, vaan jaan kanssanne muutaman mieleeni lähtemättömästi jääneen Lapponia-kokemuksen vuosien varrelta.

Juuri sopiva

Ensimmäinen iso Lapponia-kauppani oli Pekka Hirvosen suunnittelema Aaltojen tanssi-kaulakoru. Asiakas oli iäkäämpi amerikkalainen risteilyturisti, tiedättehän, muh-

kea permanentti, lippalakki, nelosella alkava painoindeksi ja niin häikäisevän valkoiset lenkkarit, että silmiin sattuu.

Rouva sovitti kaulakoruja ja kysyi: ”Onkohan tämä vähän liian lyhyt?” Kyllä oli. Se oli kuin kuristuspanna. ”Voiko tätä pidentää?” oli seuraava toiveikas kysymys. ”Ei.” Pitkä hiljaisuus ja tyrmistynyt tuijotus. ”Ei?” ”Ei.” Täyttä totta, mutta selkeästi vastaus, jota amerikkalainen kulluttaja ei ole tottunut kuulemaan. Rouva pohti tilannetta hetken ja totesi sitten: ”well then, kyllä tämä on sitten juuri sopiva.” Ei ollut. Se oli edelleen kuin kuristuspanna. ”Voinko maksaa Amexilla?” No toki. Varsinkin mustalla. (Pakko muuten mainita vielä, että rouvan sormukseen oli istutettu 13 karaatin timantti. Niille, joille karaatit eivät sano mitään, voin kertoa tarkalleen, kuinka iso on 13 karaatin timantti: se on *tos*i iso.)

Oli pakko nokittaa

Kalleimmista, useita tuhansia maksavista Lapponia-koruista ei suinkaan tehty kauppooja päivittäin. Ne olivat yksittäisiä merkkitapauksia, joiden toivoi tietysti osuvan omalle kohdalle, eikä vähiten siksi, että saimme pitkään henkilökohtaista myyntiprovisiota. Kyllä minä kerran niin mieleni pahoitin, kun kesäapulainen myi Björn Weckströmin kultaisen Simba-kaulakoruun saksalaiselle pariskunnalle, jolle olin ehtinyt esitellä korua jo pariin otteeseen.

Vaan kuinkas sattuikaan: meni vartti, ja sisään asteli hollantilainen herrasmies, joka etsi – ja löysi – jotain sävähdyttävää tuliaisiksi vaimolleen. Matkaan lähti Poema-kaulakoru, niin ikään Björn Weckströmin käsialaa, allekirjoittaneen rahastamana. Vaikka koru oli hopeaa, se oli niin massiivinen, että kultainen Simba jäi hinnaltaan

Menelaos.
Design Björn Weckström.

kakkoseksi. Päivän päätteeksi kävimme juhlistamassa huikeita kauppoja koko jengillä läheisessä ravitsemusliikkeessä.

Yökylässä kuningas Menelaos

Ravitsemusliike ei ole tämän tapahtumaketjun päätös vaan alku. Lokakuinen lauantai oli vaihtunut sunnuntaiksi ja olimme lopettelemassa Lapponian 50-vuotisjuhlailallista, kun törmäsimme logistiikkaongelmaan – juhlallisuuksissa esillä ollut kultainen Menelaos-kaulakoru piti saada aamuksi takaisin osastollemme Messukeskukseen, jossa oli samana viikonloppuna GSW-messut. ”Ei mut siis hei mä voin viedä sen himaan”, ilmoitin seitinohuessa nosteessa, asuinhan Messukeskuksen lähellä ja olin joka tapauksessa menossa sinne aamulla avaamaan osastoamme.

Yön kähmeessä kotiin päästyäni en malttanut olla ottamatta peiliselvettä, ylläni vain kylpytakki ja Menelaos, melkein kilo kultaa ja savukvartseja. Harmi, ettei kuva ole enää tallessa, sille olisi voinut olla käyttöä nyt kymmenen vuotta myöhemmin valtakuntaa ravistelevan ”koru ja kaula-aukko” –kohun keskellä...

Aamulla kilkuttelin raitiovaunulla kohti Messukeskusta, Lapponian kautta aikain kallein koru tiukasti sylissäni Alepan keltaisessa muovikassissa. Vastapäätä minua istui vanha mies, jota elämä ei vaikuttanut kohdelleen

aina armollisesti. Ukolla oli sylissään samanlainen keltainen Alepan kassi. Kultaa siinä ei ollut, vaan nakkeja, joita hän pisteli kylminä poskeensa. Minun teki mieli nakkeja. Harkitsin ehdottavani kassien vaihtamista, mutta luovuin ajatuksesta. Ei ukko olisi kuitenkaan suostunut luopumaan nakeistaan. En minäkään olisi.

”Sylissäni oli Lapponian kautta aikain kallein koru Alepan keltaisessa muovikassissa.”

Ympyrä sulkeutuu

Syyskuussa Kalevala Korun ja Lapponian 15 vuoden kihlaus päättyi, kun tuotemerkit yhdistettiin uudeksi Kalevala-brändiksi. Uudistuksen myötä Kalevala Koru palaa juurilleen, yhden vahvan brändin korutaloksi. Vaikka Lapponiaa tuotemerkinä ei enää ole, sen ainutkertainen muotoilu-perintö elää ja jatkuu uuden brändin Art by Kalevala-mallistossa.

Juurilleni olen palaamassa minäkin. Kun esittäydyin ensi kertaa Pirran sivuilla kolme vuotta sitten, työskentelin silloisessa tehtaanmyymälässämme. Kesällä 2018 minusta tuli entinen korumyyjä, kun tehtaamme muutti uusiin toimitiloihin Konalaan ja myymälä lopetettiin. Tämän kirjoituksen ilmestyessä uuden tehtaamme yhteyteen on avattu Kalevala outlet & experience -tila, johon toivotan teidät kaikki tervetulleiksi koruostoksille ja kokemaan uuden Kalevalan kiehtovan maailman. Arvannette jo, kenet löydätte kassakoneen takaa. ❖

Erään tarinan loppu

Luumäellä, Kivijärven etelärinteellä sijaitsi Kalevalakoti ”Kaunistranta” vuosina 1945–1951. Se oli yksi kolmesta Kalevalaisten Naisten Liiton ylläpitämistä äitikodeista, jossa vietti maksutonta lomaa vuosittain noin 1 000 naista maatalousnaisten, marttojen, terveystöiden ja Väestöliiton suosituksista. Kalevalakoti oli kalevalaisten naisten kädenojennus naisille, jotka huolehtivat vaikeina aikoina paitsi omasta suurperheestään, mutta myös kotirintamasta.

Luonnonkaunis Luumäki oli pietarilaisten taitelijoiden suosimaa loma- aluetta. Kaunistranta kuului alun perin venäläiselle balettimestarille Davydoville. Kaksikerroksisen huvilan hankinnasta päätettiin jo vuonna 1943. Vuonna 1944 tilanne muuttui, kun Luumäki sijaitsikin liian lähellä sotatoimialuetta, ja se luovutettiin Lotta-järjestön

Kuva Kalevalaisten Naisten Liitto

Kalevalakodin arkea Luumäen Kaunistrannassa.

väliaikaiseen käyttöön. Kalevalakodiksi se avattiin vasta 26.2.1945.

Remontoitu huvila sisustettiin arkkitehti Aarne Ervin suunnitelmien mukaan tyylikkääksi ja kodikkaaksi. Kerralla Kaunistrannan Kalevalakodissa vieraili 24 naista. Heillä oli käytössään kymmenkunta makuuhuonetta ja lisäksi ruokasali sekä olohuone. Värillisin lasin lasitetut parvekkeet, vilpolat ja kävelypolku sekä kesäsauna lisäsivät viihtyvyyttä.

Kaunistrannan äitikoti otti vastaan äitejä eri puolilta Suomea ja lisäksi se tarjosi suojapaikan siirtokarjalaisille ja pommitettujen kaupunkien äideille lapsineen.

Mitä virkistys tarkoitti? Se oli etupäässä lepoa, vaikka joutilaisuus tuntuikin äideiltä oudolta. Toiset hakeutuivat lukemaan, toiset rentoutuivat puutarhassa. Käsityöt, varsinkin neulominen, olivat suosittua ajanvietettä. Kolmen viikon loma palautti naisten voimat.

Kaunistrannan toiminta loppui, kun huvilarakennus paloi helmikuussa 1951 eikä sitä rakennettu uudelleen. Tarina päättyi nyt, kun Kalevalaisten Naisten Liitto on myynyt maa-alueen.

Uupuneita äitejä on yhä paljon. Vaativa työ, lapsiarki ja näkymätön, mutta silti tarpeellinen kotityö vaativat edelleen veronsa. Monille jopa yksi vapaailta riittää palauttamaan voimia ja uskoa tulevaan. Apua kannattaa tarjota! ❖

Kirjoittaja on Kalevalaisten Naisten Liiton hallituksen puheenjohtaja.

Metsän henki – veden voima

Liiton vuoden teema 2021 pysyttelee luonnossa ja sukeltaa metsän ohella vesistöihin.

Suomi elää metsästä ja metsässä ja samalla se on tuhansien vesistöjen maa. Metsiä pilkkovat järvet, suot ja joet ja sen lisäksi Suomella on pitkä rantaviiva Itämeren. Vedet ovat olleet metsien ohella tärkeä elannon tuoja ja vesistöihin liittyy paljon uskomus- ja tarinaperinnettä sekä kulttuuriperintöä.

VESISTÖISTÄ ELANTOA

Vedet ovat olleet tärkeä yhteys kaukaisen Suomen ja muun maailman välillä ja pienemmässäkin mittakaavassa omassa arjessa. Suomea on asutettu rannoille ja vesien ääreen. Keski-ikäiset kirkot on rakennettu hyvien vesiyhteyksien varrelle, ja kirkkokansa on kulkenut veneillä. Vedet ovat antaneet hyvän ravinnon jo ennen paikoilleen asettautunutta maanviljelyskulttuuria. Esimerkiksi Turunmaan saaristo on asutettu hylkeiden perässä. Veden vilja on ollut runsaampaa kuin leivän hankkiminen pöytään hallan puremassa maassa. Katovuosia seuranneet nälkävuodet eivät ole kurjistaneet saariston asukkaita, joilla on riittänyt silakkaa, hyljettä, haahkaa ja allia. Hylje on ollut varsinainen elämän pelastaja. Se on täyttänyt vatsat, valaissut pirtit ja pirtänyt varpaat lämpiminä sillä hylkeestä on

saatu lihaa lautaselle, traania öljylamppuun ja nahkaa jalkineiksi ja vaatteiksi.

KULTTUURIPERINTÖÄ JA MAISEMAA

Veden voima Suomen rannikolla voidaan mitata myös haaksirikkojen määrässä. Suomen rannikko on ollut vilkkaan meriväylän varrella Idän ja lännen välissä. Muinaismuistolain piiriin kuuluvia hylkyjä on rekisteröity satoja Suomen rannikolla. Hyllyt ovat osa vedenalaista kulttuuriperintöä ja myös osa vedenalaista maisemaa, joka vasta viime aikoina on tullut laajempaan keskusteluun ja tietoisuuteen. Maisema on mielletty laajaksi näkymäksi ja esimerkiksi metsäisessä ympäristössä maisemaan on keskitytty korkeilta kukkuloilta ja varta vasten rakennetuilta näköalapaikoilta. Eurooppalaisessa maisemayleissopimuksessa maisema määritellään ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa syntyneeksi alueeksi. Maisemat voivat olla myös kansallisia. Suomessa on 27 nimettyä kansallismaisemaa, jotka ilmentävät maamme edustavimpia luonnon ja kulttuurin piirteitä. Näistä löytyy myös merellisiä maisemia ja sisävesistöjä, mutta ei yhtään kohdetta, jossa olisi otettu huomioon myös vedenalainen maisema.

MIKÄ ON VEDEN VOIMA?

Tulevana vuonna, kun Kalevalaisten Naisten Liiton teema saa metsään luonnollisen jatkon, voimme yhdessä pysähtyä pohtimaan vettä, vedenalaisia maisemia, vesistöjen merkityksiä ja kokemuksia. Voimme uida luonnonveissä, retkeillä rannoilla, soudella, kalastaa. Esimerkiksi mato-onginta kuuluu Suomessa jokamiehenoikeuksiin, jotka taas ovat ehdolla aineettomaksi eläväksi kulttuuriperinnöksi. Lämisaumaveneiden valmistustaito ja -perinne on myös yhteinen pohjoismainen hanke Unescon aineettoman perinteen listalle pääsemiseksi. Tuulta purjeisiin, kokka kohti tulevaa. Vedet elävät myös jokapäiväisessä kielenkäytössämme. Tulevan vuoden aikana voimme kartoittaa tietämystämme kertomuksista ja perinteestä, joka ilmentää veden voimaa. Mikä on Kalevalan meri, mihin sotkan muna upposi, miksi Aino muuttui kalaksi... Vedessä on voimaa, josta ammentaa. ❖

Kirjoittaja on kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkijatohtori ja Porin Kalevalaisten jäsen.

*”Tuulta purjeisiin,
kokka kohti tulevaa.”*

Pirta 60 vuotta 2021!

Pirta-nimi on lehdelle sopiva, sillä niin kuin kangaspuissa helskyttää loimet ja kuteet lanka langalta liittymään toisiinsa, tulee myös lehtemme kokoamaan Liiton toimintahaarojen eri säikeitä yhteistä kuvakudostamme kudottaessa. – Vera Linkomies

Palataan ajassa 1960-luvulle. Suomi kehittyi maatalousmaasta teollisuusmaaksi. Alkoi voimakas muuttoaalto kaupunkeihin ja maaseutu autioitui. Kyläkuultuuri ja sen myötä sosiaaliset rakenteet olivat murroksessa. Elintaso nousi ja kulttuurin puolella nähtiin uusia ilmiöitä. Televisio tuli radion kilpailijaksi joukkotiedotusvälineenä.

Muuttuva yhteiskunta ravisutti myös yhteisötoimintaa, ja se vaikutti myös kalevalaisiin naisiin. Kautta maan kalevalaisten naisten yhdistyksiä oli yli 30, ja 1960-luvulla niitä perustettiin lisää muun muassa Kotkaan, Kuusankoskeen, Ilomantsiin, Perhoon, Sodankylään, Suomussalmeen ja Seinäjoelle.

Heräsi kysymys: Miten pitää yhteyttä? Vuosittain järjestettävät suvjuhlat olivat ainoa kohtaamispaikka, kunnes 1960 ehdotettiin tiedotuslehden perustamista. Liiton puheenjohtaja Vera Linkomies tarttui ajatukseen, ja ensimmäinen lehti ilmestyi 1961. Uuden lehden vertauskuvallinen nimi oli hänen keksimänsä.

Pirran sisältö kuvasti ennen muuta kalevalaisten naisten toimintamuotoja, ja lehdet olivat paljolti puheenjohtaja-toimittajan näköisiä. Vera Linkomiehen aikana keskeisiä aiheita olivat vuosittaiset suvjuhlat ja Liiton kokoukset. Hän oli nuorten Helka-työn kannattaja, ja siksi lehdessä kerrottiin myös Helkatyttöjen esiintymiskiertueista.

Nelisivuisesta tiedotuslehdestä on tullut 60 vuoden taipaleen aikana kulttuurilehti. Miten se on tapahtunut?

VAIKEUKSIEN VUOSIKYMMEN

Vuosikymmen alkoi muutoksilla. Suomeen tulivat muun muassa terveyskeskukset ja peruskoulu. Pirran sävy vakavoitui varatuomari Inkeri Sahlanin puheenjohtajakaudella. Raskas mieli kuvastui myös lehden ulkoasuun. Näinä vuosina Pirta-nimi painettiin mustalla entisen läpikuultavan sijasta.

Tunnelmiin vaikutti varmasti ravintola Kestikartanon sulkeminen. ”Vuosi 1967 nimettiin taloudellisen kasvatuksen vuodeksi. Meille se merkitsi vuotta, jolloin menetimme Kestikartanomme, missä meillä oli ehtoisa koti. Sitä me kaikki suremme ja kaipaamme. Siellähän kaikki kalevalaiset naiset tunsivat olevansa omalla maaperällä vaikkakin vuokrahuoneissa, mutta ne olivat perinteellisinä kauniita ulkoisesti ja sopusointuisia sisäisesti. Siellä voivat hyvän ruoan tai kahvikupposen parissa virkistäytyä niin muualta saapuneet kuin helsinkiläisetkin kalevalaiset naiset.”

Lehtori Kiira Partasen aikana Pirta koki lisää kovia, kun taloudellisten vaikeuksien takia lehti ei ilmestynyt 1974 ja 1975. Puheenjohtaja-toimittajan näkemys tulevasta oli kuitenkin valoisaa. ”On jälleen ilo Pirran välityksellä tavoittaa kaikki Liiton jäsenet ja toivottaa teille kaikkea hyvää alkaneena työ kautena. Me tiedämme nyt omasta kokemuksesta, mitä merkitsee

”lehtikuolema”, vaikka saimme sen rajatuksi sentään näin lyhytaikaiseksi.” Uutta Pirrassa oli julkaista arvioita kulttuuritapahtumista.

Maisteri Elsa Vuorjoki oli Pirran neljäs päätoimittaja. Lehdestä tuli 12-sivuinen, ja pääpaino oli jäsenyhdistysten toiminnalla. Puheenjohtaja Vuorjoen ylevät tervehdykset jäsenkunnalle viestittivät henkisen perinteen rikkaudesta.

KALEVALAA JA AMMATTIMAI SUUTTA

1980-luvulla Suomessa elettiin nousukautta, ja vuonna 1985 juhlittiin näyttävästi valtiovalnan suojeluksessa Kalevalan 150-vuotista taivalta.

Professori Toini-Inkeri Kaukonen uudisti lehden sisältöä vuodesta 1979 lähtien. Kansatieteen tutkijan ote kuvastui kansanperinnettä esittelevistä kirjoituksista.

Kansallispuvut tekivät uutta tuloa, ja Pirrassa julkaistiin ohjeita kansallispuvujen käyttäjille. Käänteentekeväenä oli Kalevalan juhlavuoden Pirta vuonna 1985, kun lehteen otettiin artikkeleita alan asiantuntijoiden, muun muassa professori

Väinö Kaukonen kynästä.

Lehtori Kirsti Mäkinen jatkoi Toini-Inkeri Kaukonen viitoittamalla tiellä. Kiinnostus kansallispuvuihin jatkui, niitä esiteltiin sanoin ja kuvin. Tilaa annettiin myös kansanruno-udentutkimuksen professorin Lea Virtasen

”Pirran erityisyys on kuvata suomalaista kulttuuriperintöä naisten silmin.”

kaupunkitarinoita ja koululaisten nykyperinteitä esitteleville kirjoituksille.

1990-luvun alussa Suomeen iski lama, joka vaikutti koko maan ilmapiiriin. Vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan unioniin. Pirrassa kuvattiin kielisukulaisten nykypäivää inkeriläisistä saamelaisiin ja mareihin. Satu Apo kirjoitti naiskirjailijoista, ja Liiton 60-vuotisjuhlanumerossa 1995 esiteltiin suomalaista kulttuuriperintöä sanataiteesta kuvataiteeseen.

Vuosi 1998 oli käännteentekevä. Lehti uudistui niin ulkoisesti kuin myös sisällöllisesti. Toiminnanjohtaja-päätoimittaja Ulla Piela tarttui ammattimaisin ottein ajankohtaisiin aiheisiin. Pohdittiin muun muassa Suomen ja suomen kielen asemaa Euroopan unionin jäsenenä. Kalevalan juhluvuonna esiteltiin Kalevala-tutkimuksen uusinta satoa ja Kalevalan vaikutusta taiteisiin.

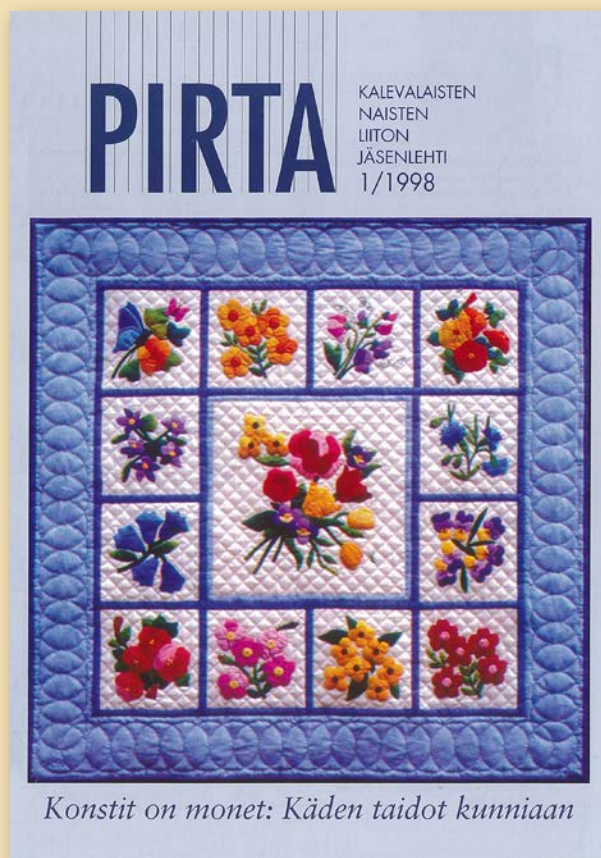
JÄSENLEHDESTÄ KULTTUURILEHDEKSI

Vuonna 2002 Suomi siirtyi euroaikaan ja marka jäi historiaan. Pirrassa alettiin tuoda esiin myös nykyperinnettä ja perinteestä ammentamista esimerkiksi esittelemällä vuonna 1994 perustetun Kalevala Korun kulttuurisäätiön apurahan saajien hankkeita. Vuonna 2007 Pirta linjattiin kunnianhimoisesti jäsen- ja kulttuurilehdeksi.

Sosiaalinen media tuli osaksi todellisuutta. Myös Liitto meni verkkoon ja mukaan sosiaalisen median palveluihin. Koska jäsenkuntaa palvellaan nopeimmin verkossa, voitiin syksyllä 2018 kirkastaa Pirran tehtävää entisestään. Vuoden 2019 alusta on ilmestynyt Pirta - Kalevalaisten Naisten Liiton kulttuurilehti.

Tietokirjailija Jarkko S. Tuusvuoren määritelmän mukaan kulttuurilehdet edustavat ”vaihtelevin tavoin tuntematonta, tutkimatonta, epävirallista, ristiriitaista, hankalasti hahmotettavaa, unohtuvaa näkökulmaa tapahtumiin”. Lisäksi ne tarkastelevat aikansa yleistä kulttuuria omasta erityisnäkökulmasta, kirjoittaa Tuusvuori *Kulttuurilehti 1771-2007* -teoksessaan. Pirran erityisyys on kuvata suomalaista kulttuuriperintöä naisten silmin hyvällä suomen kielellä. Merkityksellisen sisällön lisäksi visuaalisuus on Pirrassa tärkeää, yhä harvinaisemmiksi käyviä painettuja lehtiä tulee olla ilo pitää kädessään.

Ajan saatossa kalevalaisten naisten toiminta on muuttunut, niin myös Pirta ja hyvä niin. ❖

Alkuvuoden tapahtumia

Louhen paja 30.1.2021

Kalevalan päivä 28.2.2021 käsityöteemalla

Tarkemmat tiedot julkaistaan Liiton verkkosivuilla.

Juhlitaan Pirttaa!

Kalevalaisten naisten rakastettu kulttuurilehti Pirta täyttää tulevana vuonna 60 vuotta. Kannustamme jäsenyhdistyksiä järjestämään omat Pirta-pirskeet. Kutsumme vieraaksi muita yhdistyksiä ja yhteistyökumppaneita tai koronatilanteen huomioiden juhlikaa etänä! Samalla voitte tehdä jäsenhankintaa ja Pirran levikin edistämistä. Voit onnitella 6-kymppistä Pirttaa myös tilaamalla lehden vuosikerran ystävällesi tai sukulaisellesi lahjaksi.

Kalevalaisten Naisten Liiton strategia kirkastuu

Liiton tehtävä on suomalaisen kulttuurin, kielen ja perinteen välittäminen kaikille, taustasta riippumatta, nyt ja tulevaisuudessa. Teemme sen ympäristössä kunnioittavalla tavalla. Kulttuuriperinnön voimauttava naiskuva on silta, jota pitkin siirrämme perinteitä sukupolvelta toiselle ja laajemmin koko yhteiskuntaan. Juuremme ovat perinteessä samalla kun oksat kurkottavat tulevaisuuteen.

Liiton tavoitteena on olla uudistuskykyinen ja vahva toimija ja sellaisena Suomen vetovoimaisin naisten perinnejärjestö. Haluamme vaikuttaa suomalaisen kulttuurin, kielen ja elävien perinteiden puolesta niin paikallisesti kuin kansainvälisestikin. Näin teemme vahvistamalla perinteiden ja kulttuurin tuntemusta, jotta voimme ymmärtää paremmin eri kulttuureja, yhteiskuntaa ja omaa itseämme. Kokoamme eri-ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia ihmisiä laajaksi kulttuuriverkostoksi yhdessä muiden kulttuuritoimijoiden kanssa, samalla tuemme ja koulutamme jäsenyhdistyksiämme digitalisaatiota hyödyntäen.

KALEVALAISTEN
NAISTEN LIITTO

Vuosikokous 2020

Maskikasvoja ja etä-ääniä

Lauantaiaamu oli kuulas ennustaan hyvää yhteistä kokoushetkeä. Kansallismuseoon saapui 40 kalevalaista naista maskeissa. Tilanne oli outo. Aamukahvitarjoilua ei ollut, joten hyvissä ajoin istuttiin omille paikoille huomioiden turvavälit – joka toinen penkkirivi, väliin kolme tyhjää tuolia. Tavallisuudesta poikkeavan kokouksen avaussanoissaan puheenjohtaja Ildikö Lehtinen totesi, ettei mikään vuosi hänen viitennä vuotenaan ole ollut tavallinen ja tuskin aikaisemminkaan on ollut ”normaaleja kokouksia”. Olemme eläneet koko ajan muutosten aikaa.

Videoterveydyksessään Naisjärjestöjen Keskusliiton pääsihteeri Terhi Heinilä kertoi naisjärjestöjen merkityksestä naisten elämässä sekä liiton tulevasta 110-juhlavuodesta ensi vuonna. Kalevala Korun brändijohtaja Maria Uunila kertoi omassa videoterveydyksessään Kalevalan uudistuneesta visuaalisesta ilmeestä.

Vuosikokouksen puheenjohtajaksi valittiin Seija Tiihonen Laukaasta. Hänen sähköisen maailman osaamistaan tarvittiin hybridikokouksen onnistumiseksi. Yhteydet etänä osallistuviin jäsenyhdistyksiin saatiin avattua. Paikalla oli 31 ja etäyhteydellä 23 virallista kokousedustajaa yhteensä 37 jäsenyhdistyksestä.

– Etäkokouksessa alkuun kasvottomuus hämmensi, mutta selkeä esityslista piti etäosallistujan hyvin mukana ja ”huutelu” eli kommenttien kirjoittaminen kokouksen aikana mahdollisti osallistumisen, etäosallistujan tunnelmia kuvaa Katariina Solastie (Helsingin KN) syyslomaltaan.

Kokouksessa käsiteltiin ja hyväksyttiin Liiton viime tilikauden toimintakertomus ja tilinpäätös tilintarkastajien lausuntoineen. Liiton teemaksi vuodelle 2021 hyväksyttiin Metsän henki – veden voima, joka jatkaa luontosuhteen tarkastelua kulttuuriperinnön näkökulmasta.

Hallituksesta erovuorossa olivat Eeva Heinonen (Kemijärven KN), kolmivuotiskauden jälkeen Saara Paavola (Tampereen Kalevalaiset), Eija Orpana (Helsingin KN). Paavola on käytettävissä toiselle kaudelle, Orpana ei. Lisäksi valittiin uusi jäsen kahdeksi vuodeksi täydentämään hallituksesta eronnutta.

Kansallismuseon auditoriossa

Me läsnä olevat viralliset edustajat äänestimme tuttuun tapaan lippuäänestyksenä, ja etäosallistujat saivat sähköisen lomakkeen. Äänestystulosten lähettäminen onnistui uuden linjan avaamisella ja samalla saatiin tieto äänen jakautumisesta. Lippuäänestys vaati perinteisen ääntenlaskijajoukon ja laskenta-ajan ennen kuin tulos selvisi. Sähköinen äänestäminen etänä toimi nopeammin, joten sen voisi ottaa käyttöön kaikille.

Hallitukseen valittiin ensimmäiselle kolmivuotiskaudeksi Riitta Varpuharju (Laukaan KN), Virpi Knuutinen (Oulun Kalevalaiset), toiselle kolmivuotiskaudelle Saara Paavola (Tampereen Kalevalaiset) sekä kahdeksi vuodeksi ensimmäiselle kaudelle Tarja Kupiainen (Joensuun KN).

Jäsenkyselyn tuloksena syntynyt uusi *Missio ja visio 2025* hyväksyttiin. Strategiatyö jatkuu jäsenyhdistysten kanssa ja sen on tarkoitus olla valmis hyväksyttäväksi 25.9.2021 Joensuun vuosikokouksessa.

Selvisimme uudenaiaisessa koronarajoitusten ja maskien maailmassa asiallisesti ja kärsivällisesti. Myös etäosallistujalle jäi kokouksesta hyvä mieli. Seijan ja Sirpan rauhallisuus, ongelmien nopea selvittäminen ja sopivat sutkautukset, kuten "Ei se sampo aina mukisematta toimi", osoittivat hyvää tilannetajua.

Lopuksi kokoontuimme yhteen ja saimme puhua, kuulla kuulumisia tai vaihtaa mielipiteitä. Erittäin tärkeä osa Liiton tapahtumissa on yhdistysten jäsenen kanssa käyty keskustelu ja kuulumisten vaihto.

Digimaailma valtaa toiminta-alueita rytinällä, joten se asettaa meille haasteita ja oppimistarpeita. Vasta sitten voimme olla tyytyväisiä, kun osaamme hyödyntää luovasti sähköisen maailman mahdollisuuksia. Mutta jo nyt kalevalaisten naisten digiloikka oli varsin iso!

Teksti **Maritta Päivinen**, Hämeenlinnan Seudun Kalevalaiset, kuvat **Hanna Rantanen**, hallituksen 1. varapuheenjohtaja, Tampereen Kalevalaiset.

Ildikó Lehtinen

Kokouksen puh.joht. Seija Tiihonen ja sihteeri Sirpa Huttunen

Kuva Maritta Päivinen

Ikaalisten KN:n edustaja Hilkka Rantapuu.

Eeva Heinonen, Kemijärven KN oli erovuorossa.

Kale

Paratiisi Kalevala Originals

Kauan sitten nykyisessä
Hämeessä mahtinainen kanto
yllään ketjukorua, jossa uskoi
piilevän voimaa. Voimaa, joka
on edelleen tallella.

Kalevala ei ole vain koru.
Se on ikuista voimaa.

vala

Astu uuteen Kalevalaan Keskuskatu 1 Helsinki, kalevala.fi ja valtuutetut jälleenmyyjät

